

[Anden næstformand]

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til indfødsretsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

9) Forespørgsel nr. F 21:

Forespørgsel til arbejdsministeren:

»Hvilke planer har ministeren med hensyn til det fremtidige arbejdsmiljøarbejde, herunder arbejdstilsynet, bedriftssundhedstjenesten, arbejdsmedicinske klinikker og arbejdsmiljøforskningområdet?«

Af Tommy Dinesen (SF) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 12/4 85. Fremme af forespørgslen vedtaget 18/4 85).

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Jeg vil have forståelse for, at man, selv om de to forespørgsler under dagsordenens punkter 9 og 10, nr. F 21 og nr. F 23, behandles hver for sig, kommer til at berøre punkt 10 i forbindelse med forhandlingen om punkt 9.

Begrundelse

Tommy Dinesen (SF):

Når vi fra SFs side har bedt om at få at vide, hvorledes regeringen stiller sig til det fremtidige arbejde inden for arbejdsmiljøområdet, er det på baggrund af, at det nu er 10 år siden, at man i folketinget vedtog en arbejdsmiljølov her i landet. Vi mener derfor, det er en god anledning til at få diskussionen i gang og få at vide, hvad regeringen mener.

Vi vil selvfølgelig også godt have at vide, hvad der er regeringens visioner på dette område. Det er jo noget, der bliver debatteret meget, og det er noget, der bliver skrevet meget om i de forskellige fagblade.

Ikke mindst skyldes forespørgslen de mange deputationer, der havde foretræde for arbejdsmarkedsudvalget, dengang vi behandlede regeringsindgrebet i overenskomstforhandlingerne for en lille måneds tid siden. Der var mange af de delegationer og deputationer, der sagde, at arbejdsmiljøarbejdet efter dette indgreb ville blive dårligere stillet. Det var, fordi man mente, at man ville få

svært ved at arbejde sammen og forhandle med arbejdsgiverne på baggrund af overenskomstindgrebet.

Endvidere er der kommet et lille skrift fra WHO på 54 sider fra regeringen – eller regeringen er i hvert fald medunderskriver – hvor der står en masse om sundhedspolitik frem til år 2000. I dette skrift er der kun 5½ linje om arbejdsmiljø frem til år 2000, hvoraf de to af linjerne drejer sig om, at selverhvervende skal have bedre muligheder for også at bruge arbejdsmiljøet. Det kan vi naturligvis ikke være uenige i, men det er i øvrigt meget lidt at bruge 5 linjer ud af 54 sider på arbejdsmiljøet, som trods alt berører mange mennesker.

Ikke mindst på baggrund af ministerens udtalelser, dengang ministeren var ordfører for de konservative i 1982, udtalelser, som var meget kritiske over for arbejdsmiljøspørgsmålet, vil vi fra SFs side være meget interesseret i at høre, hvad der sker fra nu af.

Besvarelse

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Jeg vil gerne indlede min besvarelse af denne forespørgsel om planerne for det fremtidige arbejdsmiljøarbejde med et kort tilbageblik til den 17. maj 1983, hvor vi her i tinget drøftede regeringens redegørelse om udviklingen på arbejdsmiljøområdet.

I forbindelse med denne redegørelse tilkendegav regeringen en klart positiv holdning til arbejdsmiljøet og en entydig vilje til vedvarende forbedring af arbejdsmiljøet især på det kemiske område og over for ergonomiske problemer og psykiske arbejdsmiljøfaktorer.

Regeringen understregede endvidere, at alvorlige og veldokumenterede sikkerheds- og sundhedsmæssige problemer til trods for de meget stramme økonomiske vilkår vil få den nødvendige prioritet, og at den overordnede målsætning for den fremtidige arbejdsmiljøindsats må være en fornuftigt afbalanceret udvikling i arbejdet med at skabe sikre og sunde arbejdspladser.

Det er fortsat regeringens grundholdning, at vi som ansvarlige politikere ikke kan acceptere, at mennesker trues på liv og helbred som følge af sikkerheds- og sundhedsmæssigt uforsvarlige forhold på deres arbejdsplads, og at der både fra samfundets og fra virk-

[Arbejdsministeren]

somhedernes side må afsættes de nødvendige ressourcer til at sikre et godt og sundt arbejdsmiljø.

Som i al anden politik må også indsatsen på arbejdsmiljøområdet planlægges og prioriteres nøje for at sikre det størst mulige udbytte af de ressourcer, der sættes ind. Det må derfor være et centralt krav, at indsatsen tilrettelægges således, at der først og fremmest gøres noget ved de mest alvorlige problemer i arbejdsmiljøet. Det vil sige, at over for vel-dokumenterede livs- og helbredstruende arbejdsmiljøproblemer, f.eks. farligt maskineri, der kan lemlæste arbejdere, stoffer, der kan give kræft, hjernesker og andre alvorlige sundhedsskader, skal der iværksættes en konsekvent og streng indsats.

På mindre væsentlige områder må indsatsen derimod først og fremmest bygge på råd og vejledning fra arbejdstilsynet, således at virksomhederne sættes i stand til selv at tage hånd om problemerne. Her er det vigtigt, at information til virksomhederne gives i en klar og letfattelig form.

Det er derfor helt i overensstemmelse med regeringens opfattelse, at arbejdstilsynet nu arbejder på at målrette sin indsats ud fra et væsentlighedskriterium, dvs. ud fra en samlet vurdering af arbejdsskaders og arbejdssygdommes alvor og af, hvor mange arbejdstagere der berøres, samt hvilke konkrete muligheder der er for at forebygge.

Forebyggelse af arbejdsskader og sygdomme er nøglebegrebet i regeringens arbejdsmiljøpolitik. De sidste 10-15 års arbejdsmiljødebat og -indsats har medført, at der er opbygget en betydelig arbejdsmiljøbevidsthed hos mange arbejdstagere og arbejdsgivere. Det er derfor en vigtig opgave fortsat at styrke denne bevidsthed, fordi der kun skabes og opretholdes et godt arbejdsmiljø, hvis der gøres en reel indsats i det daglige sikkerhedsarbejde på den enkelte virksomhed.

Arbejdsmiljøindsatsens centrale forebyggelsesmæssige placering i samfundet fremgår endvidere af, at en yderligere forbedring af befolkningens sundhedstilstand i dag ifølge WHO er afhængig af, om der gennemføres en effektiv forebyggelsesindsats på områder, der ligger uden for selve sundhedssektoren, altså i boligsektoren, på trafikområdet og i det ydre arbejdsmiljø og også på arbejdspladserne.

Man skal ligeledes holde sig for øje, at en effektiv forebyggelse på arbejdsmiljøområdet både menneskeligt og økonomisk er en klar gevinst for samfundet, for virksomhederne og for den enkelte. Det er i dag veldokumenteret, at dårlige arbejdsmiljøforhold ikke blot kan påføre den skadelidte og dennes familie betydelige byrder, men herudover kan belaste såvel virksomhederne som samfundet helt unødvendigt i form af direkte og indirekte omkostninger som følge af arbejdsskader og -sygdomme.

Regeringen er endvidere opmærksom på det forhold, at arbejdsmiljøkrav under visse forudsætninger kan indebære en dynamisk effekt på virksomhedsplan i form af produktudvikling samt i form af muligheden for systemeksport som følge af det teknologiforspring, som danske myndigheder og virksomheder er i besiddelse af i konsekvens af et højt udviklet arbejdsmiljøniveau. Et kendt eksempel er udviklingen af asbestfri cementprodukter på eternitfabrikken i Ålborg.

Regeringens holdning til den fremtidige arbejdsmiljøpolitik kan jeg kort sammenfatte på følgende måde:

Regeringen vil også fremover gennem en aktiv forebyggelsesindsats bidrage til en yderligere forbedring af arbejdsmiljøforholdene på danske virksomheder. Arbejdsmiljøindsatsen skal målrettes, således at vi konsekvent sætter ind dér, hvor problemerne er alvorligst, og hvor muligheden for at gennemføre en særlig forebyggelsesindsats foreligger. Mindre væsentlige problemer må søges løst på virksomhedsplan i det daglige sikkerhedsarbejde med klar information, råd og vejledning fra arbejdstilsynet.

Planerne for det fremtidige arbejdsmiljøarbejde må naturligvis ses i forlængelse af arbejdsmiljøindsatsen i de forgangne to år. Denne indsats har i høj grad koncentreret sig om de områder, der konkret blev udpeget i forbindelse med folketingsredegørelsen i maj 1983. Jeg kan her først og fremmest pege på de bestræbelser, der er blevet udfoldet for at få styr på udviklingen på det kemiske område. Denne indsats har omfattet såvel nye regler og kontrol som vejledning, information, uddannelse og forskning. F.eks. gælder hovedindsatsen i arbejdstilsynskredse i år organiske opløsningsmidler. Indsatsen omfatter bl.a. fire delkampagner omfattende træ- og

[Arbejdsministeren]

møbelindustrien, undervognsbehandling og metalvare- og elektronikfabrikkerne.

Men også på det ergonomiske og psykiske område er indsatsen blevet forstærket i form af kampagner og vejledninger fra arbejdstilsynets side.

Blandt de regler, der er blevet udsendt i den forløbne tid, vil jeg gerne fremhæve hovedbekendtgørelsen om arbejdets udførelse, af bange kaldet den lille arbejdsmiljølov. Bekendtgørelsen udmønter arbejdsmiljølovens krav om, at der skal foretages en helhedsvurdering af arbejdsmiljøet. I en samlet vurdering af den ansattes arbejdsmiljømæssige belastning, herunder af ergonomiske og psykiske forhold, skal der desuden tages hensyn til kombinationseffekter. Bekendtgørelsen stiller herudover krav til virksomhedernes planlægning og om godkendelse af planer over arbejdsprocesser.

Af andre væsentlige nye regler kan jeg nævne kloakbekendtgørelsen, støjbekendtgørelsen og bekendtgørelsen om registrering af kræftfremkaldende stoffer.

Endelig har de løbende bestræbelser på at øge arbejdsmiljøreglernes overskuelighed bl.a. for virksomhedens sikkerhedsorganisation konkret medført, at der er ophævet 10 bekendtgørelser og 16 ældre regulativer samt 8 publikationer og 59 meddelelser.

Konkluderende kan jeg om udviklingen i de seneste to år fastholde, at de planer, som i forbindelse med bl.a. folketingsredegørelsen blev opstillet for arbejdsmiljøindsatsen, nøje er blevet fulgt. Vi må imidlertid erkende, at nok er vi kommet løsningen af mange alvorlige arbejdsmiljøproblemer nærmere, men hovedproblemerne fra 1983 er fortsat aktuelle, således at der også i de kommende år vil være behov for at videreføre en særlig indsats såvel på det kemiske område som over for ergonomiske problemer og efterhånden også på området arbejdsbetingede psykiske skader.

Et vigtigt krav til det fremtidige arbejdsmiljøarbejde på disse områder må være, at indsatsen skal bygge på et veldokumenteret planlægnings- og prioriteringsgrundlag. På planlægningssiden er grundlaget herfor etableret, idet der siden 1983 arbejdes med opbygningen af det, vi kalder et tredimensionalt planlægningsinstrument. I første fase udtaler arbejdsmarkedets parter og arbejdsministeriet sig årligt om, hvorledes en fremti-

dig arbejdsmiljøplanlægning skal tilrettelægges. Herefter udarbejdes der en mere detaljeret plan for arbejdstilsynets fremtidige indsats og konkrete målbeskrivelser for de enkelte tjenestesteder.

Sideløbende hermed er man i direktoratet og arbejdsmiljøinstituttet ved at gennemføre en systematisering af datagrundlaget for arbejdsmiljøområdet, således at en fremtidig indsats kommer til at koncentrere sig om de alvorligste problemområder.

Behovet for en styrkelse af datagrundlaget indgår også som et centralt element i arbejdsmiljørådets oplæg til arbejdsmiljøplan for 1985. Parterne har endvidere peget på, at indsatsen særligt bør koncentreres om det kemiske område, støj, ergonomi og regler om arbejdsstedets indretning. Herudover har parterne udtalt sig om arbejdsmiljølovens regler, om udformning af tilsyns- og tiltalepolitikken, om sikkerhedsorganisationernes og branchesikkerhedsrådenes arbejde og om bedriftssundhedstjenesten.

Regeringen lægger fortsat stor vægt på de ønsker, som arbejdsmarkedets parter stiller til det fremtidige arbejdsmiljøarbejde, især når der som her er tale om et enigt oplæg til en arbejdsmiljøplan.

Jeg finder det meget positivt, at parterne i fællesskab har stillet konstruktive forslag om, hvordan arbejdstilsynet i fremtiden bør prioritere sin indsats. Det er glædeligt, at parterne på denne måde har brugt deres mulighed for medindflydelse, da parternes aktive medvirken er en væsentlig forudsætning for en hensigtsmæssig indsats og for reelle forbedringer af arbejdsmiljøet på vore virksomheder.

Endelig kan jeg om planerne for de nye regler i den kommende toårsperiode oplyse, at arbejdstilsynet i et forslag til regelplan for 1985 og 1986 har anført nye regelinitiativer på det kemiske og det agronomiske område, og at et antal nye regelsæt allerede er fremsendt til behandling i arbejdsmiljørådet.

Hvad angår planerne om det fremtidige arbejde i forskellige institutioner på arbejdsmiljøområdet, kan jeg oplyse følgende:

Arbejdstilsynet prioriterer især tilvejebringelsen af systematisk dokumentation, der både kan løse konkrete opgaver og anvendes som planlægnings- og prioriteringsgrundlag, højt.

[Arbejdsministeren]

Arbejdstilsynet ser fortsat kontakten til arbejdspladserne som sin vigtigste arbejdsopgave. Ud fra et forebyggelsessynspunkt er det helt afgørende, at arbejdstilsynskredse understøttes i deres kontakt til virksomhederne og til virksomhedernes sikkerhedsorganisation.

Som et vigtigt led i disse bestræbelser skal der gennemføres en højere grad af decentralisering både opgavemæssigt og bemandingsmæssigt fra direktoratet til kredsene. Der vil endvidere blive lagt betydelig vægt på at sikre uddannelsesniveaue hos arbejdstilsynets medarbejdere, således at der skabes mulighed for en højere grad af metodeanvisning i forbindelse med løsningen af konkrete arbejdsmiljøproblemer på virksomhederne. I takt med arbejdsmiljøproblemernes stigende kompleksitet vil en sådan indsats stille krav om betydelig ekspertise i arbejdstilsynet.

Endelig vil arbejdet med mere målrettet informationsindsats blive forstærket.

Arbejdstilsynets indsats i planlægnings- og leverandørleddet vil fremtidig få en betydelig vægt. Indsatsen vil indebære, at arbejdstilsynet i højere grad end hidtil stiller viden til rådighed. En styrket forebyggende indsats allerede på planlægningsstadiet er en metode, der både er mere effektiv og samtidig billigere, end hvis der efterfølgende skal gribes ind i den løbende produktion.

Bedriftssundhedstjenestens udbygning blev som bekendt sat i bero i foråret 1983, da arbejdsministeriet ønskede at afvente den såkaldte midtvejsrapport fra socialforskningsinstituttet. Denne rapport er netop blevet fremsendt til medlemmerne af det centrale BST-udvalg, hvorfra jeg forventer en udtalelse i den nærmeste fremtid. Det centrale BST-udvalg har endvidere i september 1984 nedsat en arbejdsgruppe, der beskæftiger sig med de organisatoriske og praktiske problemer i forbindelse med BST og forventer at være færdig i løbet af efteråret 1985. Herefter vil der kunne tages samlet stilling til en eventuel videreudbygning af BST.

De arbejdsmedicinske klinikker er en del af den amtskommunale sygehusplan og som sådan underlagt amtsrådenes sygehusplanlægning.

Der findes i dag arbejdsmedicinske klinikker og ambulatorier i en lang række amter landet over, hvor de positivt medvirker til den regionale arbejdsmiljøindsats.

Det centrale BST-udvalg under arbejdsmiljørådet har i juni 1984 nedsat en arbejdsgruppe, der skal udarbejde en redegørelse om behovet for udbygningen af de arbejdsmedicinske klinikker og ambulatorier. Vi forventer at kunne få denne redegørelse lige efter sommeren i år.

Inden for arbejdsministeriets område foregår den væsentligste arbejdsmiljøforskning på arbejdsmiljøinstituttet, som jo er en del af arbejdstilsynet. Et andet input til forskning består af den forskningsstøtte, som arbejdsmiljøfondet uddeler til konkrete projekter. Og herudover foregår der i dag forskning på en lang række institutioner: universiteterne, Danmarks tekniske højskole, medicinske klinikker og de teknologiske institutter.

Arbejdsmiljøfondets forskningsstøtte er jo blevet forhøjet fra og med 1985 med 10 mill. kr. til i alt 40 mill. kr. årlig, hvilket også giver muligheder for øget forskningsstøtte.

Jeg kan endvidere sige om arbejdsmiljøinstituttet, at det skal varetage forskning inden for såvel påvirkningssiden som effektsiden, men at instituttet stort set kun har fået tilført personale på det kemisk-toksikologiske område, således at forskningen i dag er meget koncentreret om dette område og især koncentreret om påvirkningssiden, og at man ikke tilsvarende har fået udbygget effektsiden.

Arbejdstilsynet har peget på, at en styrkelse af den forebyggende indsats på arbejdsmiljøområdet generelt og behovet for hurtigst muligt at tilvejebringe en systematisk dokumentation både på påvirknings- og effektsiden nødvendiggør såvel en personalemæssig som en lokalemæssig udbygning af arbejdsmiljøinstituttet.

Jeg er opmærksom på denne problemstilling, og jeg er endvidere opmærksom på de igangværende bestræbelser for at finde en hensigtsmæssig løsning på instituttets lokalemæssige problemer. Jeg lægger vægt på, at disse problemer skal løses, og at instituttet får mulighed for at udføre tværfagligt forebyggende forskningsarbejde.

Med denne i og for sig korte gennemgang – selv om den har været lang, men området er jo meget stort – vil jeg gerne afslutte min besvarelse af forespørgslen.

Forhandling

Tommy Dinesen (SF):

Jeg vil sige tak til ministeren for den reddegørelse, vi lige har fået. Det lyder, som om der skal ske en masse på området. Det, man mangler at få lidt at vide om, er, hvor mange ressourcer der vil blive brugt. Hvor mange penge regner man med at der skal sættes af ekstra for at få gennemført nogle af de ting, der er blevet nævnt af ministeren? Jeg kunne tænke mig at få at vide, om man har nogen planer i så henseende. Hvor mange bliver der ansat f.eks. i arbejdstilsynet? Sidste år blev der ansat 51 nye, og det er ikke det helt store i forhold til de mange opgaver, der bliver lagt ud.

Det er også meget vigtigt på dette område, at der afsættes flere penge. Når man tænker på, at der bruges 30 mia kr. inden for sundhedssektoren for at helbrede folk, er det i hvert fald på sin plads, og det er småpenge, der bliver afsat i dag. Derfor er der for hele samfundet penge at tjene – hvis man kan bruge det udtryk – på at bruge nogle flere penge til arbejdsmiljø og til andet forebyggende arbejde.

Det er også vigtigt i denne forbindelse, når man taler om det fremtidige arbejde, at man får koordineret noget af det arbejde, der foregår. Arbejdsmiljøet er et gevaldigt stort emne med mange forskellige områder: arbejdstilsyn, arbejdsmedicinske klinikker, bedrifts-sundhedstjeneste osv.; det er næsten uoverskueligt. Det ville derfor være rart, hvis der også kom noget frem om, hvordan man kan koordinere det arbejde, der udføres.

Der findes også cancerregisteret, der jo indhenter en masse oplysninger forskellige steder fra, man hvem bruger dem? Sidder de ganske uafhængigt af andre og laver noget selv? Jeg har spurgt indenrigsministeren, om man ikke kunne koordinere arbejdet f.eks. med cancerregisteret, for det er der også brug for inden for arbejdsmiljøområdet, men indenrigsministeren mener, at det nok går, som det gør nu. Jeg tror, at et samarbejde mellem alle de forskellige organer, der har med arbejdsmiljø at gøre, ville være til fordel for dem, der arbejder på arbejdspladserne. Man kunne måske nedsætte et samarbejdsorgan, der prøvede på at få arbejdet tilrettelagt på en ordentlig måde.

Mange mennesker på arbejdspladserne har en forholdsvis positiv holdning til arbejdstil-

synet, både når det gælder de personer, der kommer, og de ting, de laver. Der bliver lavet meget, og det er da kun godt, ligesom det er positivt, at arbejdstilsynet har lavet en effektiv kampagne om virkningen af opløsningsmidler på arbejdspladserne. Men det drejer sig i allerhøjeste grad også om, at man finder nogle andre materialer, som kan afløse de opløsningsmidler, vi kender i dag.

Det samme gælder asbest, som vi diskuterede i sidste uge. Også her har der været gennemført mange undersøgelser, som alle har fastslået, at asbest er farlig, men alligevel er der stadig væk nogle steder, hvor man har fået dispensation. Men jeg går ud fra, at arbejdsministeren har taget nogle af de ting op, der ligger på dette område, således at asbest bliver forbudt inden ret længe.

Også mærkning af farlige stoffer og mere forskning i stofferne, inden de kommer ud på arbejdspladserne, må være noget af det, man bør bruge ressourcer på. Det kan ikke være rigtigt, at man sender en masse farlige stoffer ud på arbejdsmarkedet, uden at de i forvejen er ordentligt gennemprøvede.

I 1945 brugte man ½ mill. t opløsningsmidler; i dag bruger man 5 mill. t. Der er altså sket en kraftig øgning af forbruget, og det betyder, at der kommer nogle flere sygdomme på et senere tidspunkt. Derfor bør man afsætte betydelig flere ressourcer på dette område og sørge for en bedre behandling af de mennesker, der kommer til skade på arbejdspladserne, således at deres sager både kan blive bedre og hurtigere behandlet, end det sker i dag.

Jeg ved godt, at der er mange ministre inddraget i spørgsmålet om arbejdsmiljø; der er både industriministeren, indenrigsministeren og selvfølgelig arbejdsministeren. Men jeg går ud fra, at der foregår et vist samarbejde, og at man taler sammen en gang imellem.

Det er rigtigt, at de arbejdsmedicinske klinikker henhører under amtskommunerne, men der er 5 amtskommuner, som endnu ikke har fået arbejdsmedicinske klinikker, i hvert fald ikke nogen, der kan fungere. Nogle steder har man ansat en overlæge og en sekretær eller en sygeplejerske, og det tror man tilsyneladende er nok. Derfor må der gøres noget for at få arbejdsmedicinske klinikker indrettet således, at de kan bruges til det, de er beregnede til. Her støder man også

[Tommy Dinesen]

på det problem, at der ikke er uddannet tilstrækkelig mange arbejdsmedicinere. Der må altså afsættes flere ressourcer til uddannelse af arbejdsmedicinere, således at de kan bruges i det forskningsarbejde, der skal udføres.

Et andet problem, som også har været fremme tidligere, når man har diskuteret arbejdsmiljø, er spørgsmålet om, hvor mange ressourcer arbejdstilsynet skal bruge på de forskellige virksomheder. Der findes trods alt nogle virksomheder, som lever op til de forskellige krav, der er fastsat i lovgivningen, og som der er blevet udsendt bekendtgørelser om. Disse virksomheder bliver stillet dårligt konkurrencemæssigt, hvis man ikke er efter de dårligere virksomheder. Derfor må der sættes flere ressourcer af også på det område. Det kan ikke være meningen, at der er nogle, der skal kunne smyge sig udenom og måske endda sælge deres varer billigere, fordi de prøver på at unddrage sig forskellige bestemmelser.

Hvad angår bedriftssundhedstjenester, må man nok sige, at der er for mange, og netop det, at de er for små, gør, at de ikke er særlig effektive. Det var nok bedre, hvis BST blev opbygget på samme måde som arbejdstilsynet og de socialmedicinske klinikker og altså arbejdede på amtsplan. Udbygningen af BST er jo gået totalt i stå. BST fører for øjeblikket en hensygnende tilværelse, og det fremgår af en større rapport fra socialmedicinsk institut, at BST overhovedet ikke fungerer, og det bør gøres noget ved.

Det er f.eks. også for dårligt, at BST ikke har mulighed for at videregive nogle af de oplysninger, man har om de forskellige arbejdspladser og deres samarbejdsudvalg og sikkerhedsudvalg. Man må ikke drive stikkervirksomhed, siger man. Selv om man ved, at der gentagne gange på nogle virksomheder ikke leves op til kravene, må man altså ikke gå videre til arbejdstilsynet eller andre og forlange forholdene ændret. BST bør laves om og arbejde på en helt anden måde end den, man kender i dag.

En fjerde ting, ministeren ikke har omtalt, er den måde, de praktiserende læger er indarbejdet i systemet på. I Ugeskrift for Læger er der omtalt en undersøgelse, hvor 60 læger er blevet spurgt, hvad de ville gøre, hvis de fik en patient med arbejdssygdomme. Det viste sig, at kun 1/3 af disse læger ville videregive de oplysninger, der derved får, således at

man kan bruge dem forskellige steder, skønt det har meget stor betydning for de mennesker, der måske senere skal have en erstatning. Derfor må de praktiserende læger ind i systemet, og de må lære noget mere om bl.a. arbejdsmedicin, således at man kan gøre brug af dem.

Inden for den branche, jeg selv tilhører, søfarten, hvor man har den største ulykkesfrekvens, er der godt nok læger, som undersøger folk, men det sker på den måde, at folk, der skal ud at sejle, bare får at vide, at det ikke kan lade sig gøre mere, hvis der er noget i vejen med syn eller andet, så de må finde sig et andet arbejde. Det er meget tit umuligt, men lægerne er ikke behjælpelige med f.eks. at sige til de pågældende, at de simpelt hen har fået disse sygdomme på deres arbejdsplads, hvor man er klar over, hvor farligt arbejdet er – det ved man jo i forvejen gennem undersøgelser – det drejer sig om opløsningsmidler, farlige gasser og meget andet.

Der må også afsættes betydelige ressourcer inden for forskningen. Vi er selvfølgelig klar over, at der er forskel på, hvor mange penge man vil sætte af til forskellige formål, men noget af det, vi har været ude for, såsom at man bruger karlitlofter med asbestplader på institutioner, uden at det har været undersøgt, om det er farligt, mener vi ikke burde kunne lade sig gøre.

Jeg skal hermed på vegne af socialdemokratiet og socialistisk folkeparti fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketetinget opfordrer regeringen til at sikre,

- at der inden udgangen af 1986 er oprettet arbejdsmedicinske klinikker eller afdelinger i alle amter, og at udbygningen af BST til at dække alle udsatte brancher genoptages,
- at der øjeblikkelig udarbejdes planer for opprioritering af bedre koordinering af arbejdet mellem BST, arbejdsmedicinske klinikker og arbejdstilsynet,
- at der afsættes flere midler til arbejdsmiljøforskning, og
- at sikkerhedsorganisationerne kan trække på registre med oplysninger om farlige stoffer og materialer til sikring af det forebyggende arbejde,

[Tommy Dinesen]

går folketinget over til næste punkt på dagsordenen.«

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

Taanquist (S):

Det har vakt stigende irritation hos arbejdsmarkedets parter, at ministeren gentagne gange har grebet ind og forringet arbejdsmiljøet. Det er da også grunden til, at parterne i arbejdsmiljørådet er enedes om en fælles indstilling til Arbejdsmiljøplan 85. Vi mener stadig væk i socialdemokratiet, at man har opnået mange gode resultater med den konstruktion, som arbejdsmiljøloven har, og som i høj grad overlader det til parterne på arbejdsmarkedet at finde frem til de løsninger, der kan skabe et godt arbejdsmiljø. Det gælder både det arbejde, der foregår i arbejdsmiljørådet, og det arbejde, der udføres ude i de enkelte virksomheder.

Men hvis det fortsat skal lykkes, kræver det, at der bagved står et arbejdstilsyn, som uden en ministers politiske styring kan vejlede og, når det er nødvendigt, gennemtvinge de regler, som er udarbejdet i henhold til loven. Det kræver også, at der fra ministerens side er vilje til ikke bare at følge loven nødtørftigt, men også selv være inspirator til nye tiltag, der kan forbedre arbejdsmiljøet i takt med den tekniske og sociale udvikling i samfundet.

I den retning er alt dog mildest talt gået i stå med den nuværende arbejdsminister. Arbejdsministerens pålæg om, at økonomiske hensyn skal være afgørende ved udbygning af arbejdsmiljøforanstaltninger, er efterkommet og stemmer helt med arbejdsgivernes synspunkter. Ministeren har intet gjort for at opfylde den dagsorden, som folketinget vedtog under forespørgselsdebatten i maj 1983. I stedet for at følge indstillinger fra parterne i arbejdsmiljørådet har ministeren på egen hånd grebet ind i og forringet sikkerhedsuddannelserne, grebet ind i arbejdstilsynets funktioner, stoppet for udbygningen af bedriftssundhedstjenester og ikke mindst først forsinket og derefter på Dansk Arbejdsgiverforenings forlangende ændret arbejdstilsynets

udkast til vejledning om det psykiske arbejdsmiljø.

Også i spørgsmålet om at finde en metode til at kanalisere udgifterne ved dårligt arbejdsmiljø tilbage til dem, der forårsager det, har ministeren været uhyre passiv. Faktum er – og jeg ved ikke, om ministeren stadig benægter fakta – at antallet af arbejdsskader er stigende. Det er ikke blot, som ministeren ynder at påstå, antallet af anmeldelser, der stiger; det er det faktiske antal skader, der stiger. Dette her drejer sig selvfølgelig ikke bare om at få finansieret udgifterne ved arbejdsskaderne; det drejer sig i langt højere grad om at give arbejdsgiverne en økonomisk tilskyndelse til at indrette arbejdspladserne således, at skaderne undgås. Alene i betragtning af de byrde, som dårligt arbejdsmiljø pålægger de offentlige kasser, burde ministeren gå foran med initiativerne.

Også på dette punkt er regeringens nedskæringspolitik ved at lykkes. De begrænsninger, som arbejdsministeren bebudede i redegørelsen i maj 1983, har så godt som sat udviklingen på arbejdsmiljøområdet i stå. En af de ting, ministeren satte i stå i maj 1983, var bedriftssundhedstjenesternes udbygning, noget af det uklogeste, man kan gøre. Ideen i bedriftssundhedstjenesten er så indlysende rigtig; det er vel det eneste sted inden for hele vort sundhedsvæsen, hvor vi forsøger at forebygge ved at behandle de omgivelser, der forårsager skaderne.

Jeg kan sige til arbejdsministeren, som jeg så ofte har sagt til indenrigsministeren, at forebyggelse i denne regering er noget, man taler om ved festlige lejligheder, men i praksis modarbejder af alle kræfter, og det fremgik jo da også tydeligt af ministerens tale her.

En svaghed ved bedriftssundhedstjenesterne er måske, at arbejdsgiverne har fået en væsentlig indflydelse på dem og i alt for mange tilfælde er i stand til at begrænse deres virkefelt. Socialforskningsinstituttets nylig udkomne »Midtvejsrapport« viser også dette klart. Det er en alvorlig fejl, at arbejdsgiverne bestemmer, om og i hvilket omfang bedriftssundhedstjenesterne skal deltage i virksomhedernes eller sikkerhedsorganisationernes arbejde.

I stedet for, at udbygningen af bedriftssundhedstjenesterne stoppes, burde udbygningen fortsætte, og ministeren burde pålæg-

[Taanquist]

ge arbejdsmiljørådet at komme med forslag til, hvorledes først de store områder, træindustrien, den grafiske industri og visse stærkt belastede områder inden for den offentlige sektor, kommer med. Samtidig må der ske en styrkelse af samarbejdet mellem bedrifts-sundhedstjenesterne, arbejdstilsynet og de arbejdsmedicinske afdelinger. Trods et stigende antal anmeldte arbejdsskader bliver en lang række lidelser slet ikke erkendt som arbejdsbetingede lidelser. Det ses ikke mindst af lægernes manglende opfyldelse af pligten til at anmelde arbejdsskader på den blotte mistanke.

Et andet, også tidligere nævnt område, hvor ministeren har blandet sig helt i strid med loven, er sikkerhedsuddannelserne. Formålet med sikkerhedsorganisationerne er at oprette og vedligeholde et organ til varetagelse af arbejdsmiljøet i de enkelte virksomheder med henblik på at forebygge arbejdsskader. Tilsyneladende er udviklingen også på dette område ved at gå i stå, i hvert fald hvis det måles efter, hvor mange der får en § 9-uddannelse. Meget tyder på, at næsten dobbelt så mange burde deltage i sikkerhedsuddannelserne, som tilfældet er. Antallet af kursusdeltagere er under denne regering faldet fra 16.000 til 9.000.

Det er uforståeligt, at regeringen på dette primære forebyggende område er så modvillig, som tilfældet er. Medvirkende til denne udvikling er, at arbejdstilsynet afholder sig fra at give påbud om deltagelse i § 9-kurser. Arbejdstilsynets tilbageholdenhed, inspireret af ministeren, medfører, at sikkerhedsrepræsentanterne føler sig svigtet i forhold til det arbejde, som i det daglige foretages på de enkelte virksomheder. Man får ikke opfyldt reglerne, man får ikke påbud, man får ikke klare tilkendegivelser af, hvad man må, og hvad man ikke må, og specielt undlader arbejdsgiverne at inddrage sikkerhedsorganisationerne i planlægningen, som reglerne helt klart foreskriver det.

Virksomhederne opfordres af deres organisation til at udnytte anke- og dispensationsbestemmelserne til det yderste for at kvæle systemet og dermed reducere arbejdsmiljørådet til et formelt ankeorgan.

Ledigheden medfører, at tillidsmandsbeskyttelsen, der i forvejen kan diskuteres, i forhold til sikkerhedsrepræsentanten er helt utilstrækkelig. Mange steder tør man slet ik-

ke rejse sikkerhedsproblemer af frygt for konsekvenserne, et forhold, vi jo også har set i forbindelse med anmeldelse af arbejdsskader, hvor mange beder om ikke at få arbejdsskader anmeldt – af hensyn til arbejdsgiverens reaktion.

Når det har været nævnt i det sidste nummer af bladet Arbejdsmiljø, at arbejdsmiljøloven ikke har ført til nogen forbedring af arbejdsmiljøet, er det jo selvfølgelig skuffende. Det har måske, hvis det er rigtigt, flere forklaringer, og den ene er naturligvis, at regeringen nu, hvor man har opbygget de organer, der skal gøre hovedindsatsen – og her tænker jeg især på sikkerhedsorganisationen, bedriftssundhedstjenesten, arbejdsmiljørådet osv. – slår bremserne i. Den anden er, at vi i højere grad bliver bevidste om, hvad der er arbejdsskader. Mens et problem som dårlig ryg i lang tid er blevet afvist lidt nedladende som en folkesygdom, er det helt åbenbart, at der findes områder – og her tænker jeg især på sundhedsvæsenet – hvor de ansatte, f.eks. sygehjælpere og hjemmehjælpere og plejere, udsættes for så store belastninger, at det er ødelæggende for enhver ryg. Til trods for at det er åbenbart, at det skyldes forhold på arbejdspladsen, anerkendes det ikke som en arbejdsskade, medmindre det kan komme ind under kategorien arbejdsulykke.

I den forbindelse kunne man også nævne det problem, der flere gange har været forelagt arbejdsmarkedsudvalget, fra socialsektoren og sundhedssektoren: faren for at blive udsat for klientvold på sin arbejdsplads. Dette medfører ikke alene fare for fysiske skader som følge af voldelig adfærd, men – hvad der måske er langt værre – det medfører en række psykiske problemer for de ansatte. Og det er en direkte følge af regeringens personalenedskæringer i den offentlige sektor.

Der er et andet område, jeg gerne vil nævne specielt, og det er arbejdet med bekæmpelsesmidler. Man behandler i folketingets miljøudvalg et forslag om bekæmpelsesmidler og forholdet til det ydre miljø. Bekæmpelsesmidler er ikke alene et problem for det ydre miljø, det forårsager også problemer for arbejdsmiljøet. Blandt bekæmpelsesmidlerne finder vi nogle af de mest farlige stoffer overhovedet, og de anvendes ofte på mindre arbejdspladser, dvs. arbejdspladser med få

[Taanquist]

ansatte, netop de arbejdspladser, hvor sikkerhedsorganisationerne fungerer dårligt.

Derfor mener vi, at reglerne for arbejde med bekæmpelsesmidler bør skærpes betydeligt. Vi mener for det første, at alle, der arbejder med bekæmpelsesmidler, skal have en forsvarlig uddannelse, og det vil sige en bedre uddannelse end den, de får i dag.

Vi mener for det andet, at unge under atten år hverken må arbejde med farlige, meget farlige eller sundhedsskadelige stoffer.

Vi mener for det tredje, at leverandørerne skal fremstille brugsanvisninger i overensstemmelse med bekendtgørelsen om stoffer og materialer. Det er helt uforsvarligt, når oplysninger om f.eks. beskyttelsesmidler og langtidsvirkninger ikke findes umiddelbart tilgængelige på selve arbejdsstedet.

Vi mener for det fjerde, at der altid skal forefindes sprøjtejournaler, så man til enhver tid kan gå tilbage og konstatere, hvem der har arbejdet med hvad.

Vi tror stadig væk på, at det er muligt på baggrund af arbejdsmiljøloven, som den er i dag, at skabe et arbejdsmiljø, der er sikkert og sundt. Men det kræver, at arbejdsministeren opgiver sin helt uhjemlede ret til indblanding i forholdene, og at ministeren i fremtiden følger arbejdsmiljørådets henstillinger.

Bo Kristensen (KF):

Der er ingen tvivl om, at det største ønske for den, der har et job som drejer eller er ansat i en kemisk virksomhed, er at have tryghed på sin arbejdsplads. Der er heller ingen tvivl om, at man ikke får den tryghed ved, at der opnås forskningsresultater, som drøftes blandt de lærde eller i videnskabelige kredse. Derfor er en af forudsætningerne for, at det skal lykkes os at få et bedre arbejdsmiljø, at vi under enkle former og med klare informationer sikrer, at den enkelte medarbejder bliver i stand til at overse de risici, der er ved den pågældendes arbejdsplads.

Det er udgangspunktet, og det er i virkeligheden dér, der skal startes en tryghed. Det kan så bygges op på mange måder. Det kan laves via en sikkerhedsorganisation, som vi har, hvor der er et nært samarbejde i virksomheden imellem sikkerhedsudvalget og medarbejderne, således at man til stadighed bliver gjort opmærksom på de risici, vi løber.

Når medarbejderen så kan læse, hvor farlige omgivelser han er i, til trods for at videnskaben i sine publikationer har gjort opmærksom på, at det ikke er så farligt – men politisk er det farligt – så bliver vedkommende utryg, og så ender arbejdsdagen, når man kommer hjem til familien, med den diskussion, som vel nok optager os alle mest, nemlig om risikoen for, at familien kommer ud i økonomisk uføre ved en arbejdsulykke.

Derfor er det for os meget vigtigt at slå fast, at man ikke opnår nogen resultater på disse felter ved at opbygge organisationer, som ikke har en form for direkte information ud til den enkelte arbejdsplads, hvad enten det er medarbejderen eller det er virksomhedens ledelse. Vi kan bygge nok så fint et apparat op, som hedder det ene eller det andet i sin struktur, men hvis medarbejderne ikke forstår det, hjælper det ingen af os noget som helst.

Udgangspunktet for en diskussion om, hvordan arbejdsmiljøet skal udvikle sig, må være, på hvilke måder vi sikrer os, at medarbejderne får de rette informationer til rette tid. I den forbindelse kan jeg sige, at jeg synes, at arbejdsministerens redegørelse netop lægger op til den todeling, som på enkel vis sætter mange i stand til at overskue det materiale, som er tilgængeligt på dette felt, nemlig rådgivning og vejledning til virksomhederne direkte foretaget af arbejdstilsynet med dets kredse, således at man dér får en nær kommunikation om dagligdags ting, som ellers kan gøre medarbejderne utrygge, og derudover selvfølgelig den anden del, nemlig at få forsket. I den forbindelse har jeg bemærket, at regeringen i år har afsat yderligere 10 mill. kr. til forskningsopgaver på hele arbejdsmiljøområdet, således at vi på den måde får bedre forskningsresultater frem og også i en bredere vifte, end vi har fået hidtil.

Jeg har derfor undret mig over, at vi nu herfra skal høre forespørgselsordføreren sige, at der intet er sket i de sidste to år. Jeg må altså til den måbende befolkning sige, at der i virkeligheden aldrig har været lavet så mange forskellige publikationer som under denne regering. Der er udstedt 10 bekendtgørelser samt 16 reguleringer af tidligere publikationer, og der er udsendt 59 meddelelser, altså en lang række initiativer; og jeg kan meddele, at det oven i købet i den 2-årige

[Bo Kristensen]

periode er langt flere, end der blev taget under den tidligere socialdemokratiske regering.

Jeg synes, vi skal lade alt det politiske ligge og gå til sagens kerne, nemlig hvordan vi kommer videre i et samarbejde, hvor medarbejderen står i en problemsituation. Om det hedder BST, arbejdstilsyn, medicinsk klinik i amtet eller andre forskellige organisationer, er ikke så interessant. Det, der må være interessant for medarbejderen, er at få løst sit problem så tæt på sin arbejdsplads som overhovedet muligt, det vil sige, at man ikke skal behøve at rende spidsrod imellem forskellige institutioner eller organer, men at man har en direkte vej. Derfor er det for os meget vigtigt at slå fast, at vi ikke kan have nogen systemer, uden at den praktiserende læge er indblandet; ellers får vi et omsvøbsdepartement, som ikke løser det, der også kommer ud af det, nemlig familiens situation, hvis problemer trods alt er vigtige i de sammenhænge.

Der må altså ske en sammenkædning af alle disse funktioner på længere sigt, så vi kan være sikre på, at alle parter bliver bedre stillet og føler sig tryggere på deres arbejdspladser.

Jeg har i ministerens redegørelse også bemærket, at de forskningsopgaver, som skal prioriteres op, er følgende tre hovedområder, nemlig farlige maskiner, stoffer, der giver kræft og hjerneskader, samt andre alvorlige sundhedsskader, og dermed har man prioriteret det højest at løse de problemer, som skaber større og større utryghed.

Men dette kan ikke ske, uden at resultaterne kommer ud i en fornuftig informationsform, der er enkel, og som sikrer, at medarbejderne forstår dem. Det gælder både om manden på sit job og om den chauffør, som får overladt en last farligt stof, at han skal vide, hvordan han skal forholde sig, når han har modtaget lasten, hvis der sker det ene eller det andet uheld. Der skal være en tydelig information, og dér kan vi jo nok komme ind på en længere drøftelse af ansvarsspørgsmålet, om det er vognmanden eller det er ham, der har sørget for at få lasten på vognen, der bærer ansvaret for et uheld undervejs med lasten.

Der kræves på dette område dels fortsat forskning og gerne meget hurtigt, dels at vi lærer at få informationsmaterialet udformet på en sådan måde, at vi er sikker på, at virk-

somhederne forstår det, for hvis vi vedtager direktiver på arbejdsmarkedets områder, som ingen af parterne forstår, så bliver de meget svære at gennemføre, medmindre man indfører en form for arbejdsmiljøpoliti, som kontrollerer både virksomhederne og medarbejderne i det daglige arbejde.

Jeg tror på, at vi kan komme meget videre, hvis vi er i stand til at informere ordentligt, ikke bare om arbejdsdagen og virksomheden, men også om de produkter, vi omgiver os med i vores fritid, så vi er bekendt med de risici, der er ved at anvende produkterne. Hvad nytter det, at man udskifter malingen på væggene i kontoret, fordi den afgiver statisk elektricitet, hvis man samtidig går hjem til farvehandleren og køber den billigste maling, som afgiver dobbelt så meget statisk elektricitet? Vi har stadig væk 16 timer i vores hjem og 8 timer på vores arbejdsplads. Derfor er det uhyre vigtigt, at dette materiale på en enkel måde henvender sig til den enkelte borger i samfundet, for uden hans eller hendes forståelse kommer vi ikke ret meget videre i arbejdsmiljøspørgsmålet.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Information mig her og information mig dér! En enkel måde at informere folk på, informationsformer, råd og vejledninger, det var næsten kun det, hr. Bo Kristensen snakkede om. Selvfølgelig skal folk have informationer i et letforståeligt sprog, men der er altså også andre ting. Selv om de ting blev overholdt, er der så mange ukendte faktorer i arbejdsmiljøet i dag, at der kan opstå arbejdsskader, selv om grænseværdierne bliver overholdt. Det blev faktisk demonstreret, da en undersøgelse på Lego for ikke så lang tid siden fortalte, at mange af Legos medarbejdere havde pådraget sig hjerneskader ved at bruge en bestemt slags lim, selv om grænsen var blevet overholdt. Det vil sige, at der så sandelig også skal forskes, og at der skal bruges mange flere penge på forskning, for at man kan komme ned til ondets rod.

Så sagde hr. Bo Kristensen, at vi er 16 timer derhjemme og 8 timer på arbejde, og det er rigtigt nok, men det er så sandelig de 8 timer på arbejdet, der gør, at vi dør af kræft, f.eks. fordi der er asbest dér.

(Kort bemærkning).

Bo Kristensen (KF):

Om det sidste vil jeg sige til fru Elisabeth Bruun Olesen, at så skal man også i de 16 timer lade være med at ryge, for det er jo også en af de ting, der fremkalder kræft. Lad os holde den diskussion ude i den sammenhæng, vi har fat i her.

Jeg gjorde i mit indlæg her også opmærksom på, at det er uhyre vigtigt, at vi får forsket, for jeg er sikker på, at det var både medarbejderne og Lego, der ikke vidste, at den nævnte risiko var til stede. Men vi skal være i stand til at omsætte resultaterne af forskningen på en sådan måde, at de er forståelige og anvendelige i virksomheden, både for medarbejderen og for virksomheden. Man må være sikker på, at forskningsresultaterne ikke kun bruges i en dialog på videnskabeligt plan, men bliver omsat på arbejdsmarkedet og brugt i hverdagen.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Blot en enkelt lille bemærkning: den med rygningen kommer altid. Jeg vil blot påpege, at man kan såmænd også risikere at dø af kræft, hvis man arbejder med asbest, selv om man er ikke-ryger.

Hanne Severinsen (V):

Jeg vil gerne starte med at takke ministeren for redegørelsen om udviklingen på arbejdsmiljøområdet.

Det er vigtigt, at vi planlægger og prioriterer nøje, sådan at vi sikrer os, at vi i den fremtidige udvikling på arbejdsmiljøområdet får det størst mulige udbytte af de midler, som vi bruger, både fra samfundets og fra virksomhedernes side. Derfor er det også rimeligt, som ministeren gjorde det, at skelne mellem de veldokumenterede livs- og helbredstruende arbejdsmiljøproblemer og de mindre væsentlige områder, der mange gange først og fremmest er et spørgsmål om råd og vejledning fra arbejdstilsynet.

Problemet bliver selvfølgelig så: hvor sætter man grænsen? Hvor er det veldokumenterede livs- og helbredstruende, og hvor kan man nøjes med en oplysningsindsats? Derfor er der brug for forskning, som også en tidligere taler var inde på, og det er jo også no-

get af det, som regeringen faktisk har gjort noget for. Der er jo ikke tale om, at man har nedprioriteret forskningen på dette område, tværtimod.

Der er også brug for kritiske læger, som er opmærksom på, hvad der sker, hvis nogle af deres patienter kommer med noget, som måske skyldes deres arbejdsmiljø.

Forskning og udvikling er navnlig noget, vi må håbe på længere sigt vil overflødiggøre både det farlige maskineri og arbejdet med sundhedsfarlige stoffer. Mange her og også ude omkring er meget skeptiske over for den teknologiske udvikling – det kommer vi jo ind på under den næste forespørgselsdebat – men i det omfang forskningen og den teknologiske udvikling overflødiggør det farlige arbejde, er det en god udvikling, og på samme måde er det kun godt, at der sker forskning i alternative fremstillingsformer, så farlige stoffer som f.eks. asbest efterhånden kan udgå af produktionen. Som det også blev nævnt af arbejdsministeren, er det et område, hvor vi måske endda kan være toneangivende og derved måske også få noget eksport på området.

Men ét er, at der er nogle farlige områder, hvor vi skal være på vagt, noget andet er alle de andre arbejdsmiljøproblemer, som der selvfølgelig er mange af i hverdagen. Vi kan tage hele den diskussion, der har været om det samlede båndsprægede, rutinemæssige og monotone arbejde. Der er det også vigtigt, at der ude på arbejdspladserne hele tiden sker en omorganisering, at man prøver at se, om ikke arbejdet kunne gøres på en anden måde, så det var mindre rutinemæssigt og monotont. Også her må man sige, at den teknologiske udvikling går i den retning, at det er den slags job, der bliver overflødiggjort, mens der bliver flere af andre job, som er mere kreative.

Ministeren understregede, at på mindre væsentlige områder skal indsatsen først og fremmest bygge på råd og vejledning fra arbejdstilsynet, og hr. Bo Kristensen understregede også hele oplysningsaspektet. Jeg tror, man er inde på et meget væsentligt problem her. Mange rapporter viser, at arbejdsulykker ofte skyldes, at man ikke bruger det sikkerhedsudstyr, man har, at man er uvidende om, hvordan man skal bruge det rigtigt. Eksempelvis viste en rapport om slagteriarbejdere, at halvdelen af dem, der kom til skade, ikke

[Hanne Severinsen]

brugte deres sikkerhedsudstyr. Det er noget, der må give anledning til overvejelse. Vi må sørge for en bedre måde at oplyse på. Vi må forklare, hvad det er, der er det farlige, og hvordan man bruger de forskellige midler bedst muligt. Vi ved jo, at mange mennesker også i deres fritid maler med stoffer, som er farlige. Vi ved, at der er mange, der pådrager sig skader ved at sidde forkert, og det gælder både på deres arbejdsplads og i deres fritid. Men det er noget, vi skal vide mere om, sådan at vi også ved, hvilken sikkerhedsrisiko vi kan løbe, og hvad vi kan komme ud for af sundhedsmæssige problemer.

Det er blevet nævnt, at man ikke har oprioriteret bedriftssundhedstjenesten. Jeg tror, det er vigtigt, at vi får en vurdering af, hvordan den har fungeret. Nogle steder er det arbejde langt mere vigtigt end andre steder. Men oplysning er i hvert tilfælde nødvendigt, og det er også nødvendigt, at der er kontrol med, at virksomhederne overholder de sikkerhedsforanstaltninger, der er.

Det er også vigtigt, at man går i gang med at øge arbejdsmiljøreglernes overskuelighed, så det er muligt at finde rundt i, hvad der gælder, og hvad der ikke gælder.

Med hensyn til dokumentation er der brug for systematisering. Der findes megen viden; vi skal bare sikre, at den bliver brugt. Det er alt sammen noget, som ministeren har nævnt indgår i det oplæg, der er til arbejdsmiljøplan for 1985, og hvori man også peger på, hvor vigtigt det er både med de kemiske områder og med udviklingen af maskiner.

Hvis der skal udformes nye regler på grundlag af ny viden, er det vigtigt, at vi har alle de oplysninger, som er tilgængelige, og det er vigtigt, at forskningen fortsætter.

Jeg vil godt slutte med at takke for redegørelsen, som i høj grad viser, at regeringen på dette område sikrer en prioritering med det mål for øje, at arbejdsmiljøet i dette land stadig bliver forbedret, sådan at vi også i fremtiden vil kunne betragte os som et af de lande i verden, der gør mest på dette område. Derfor kan jeg heller ikke støtte den dagsorden, der er blevet foreslået. Jeg synes ikke, der er nogen grund til at betvivle, at vi alle i denne sal er interesseret i at forbedre arbejdsmiljøet, og derfor er der heller ikke nogen grund til at gøre det til et særligt politisk spørgsmål, som nogle har mere patent på end andre.

Lilli Gyldenkilde (SF):

I anledning af den sidste bemærkning, fru Hanne Severinsen kom med, vil jeg tillade mig at sige, at problemet såmænd ikke så meget er, at vi klandrer nogle for ikke at være opmærksom på disse ting og for ikke at være lige så kede af, at der sker arbejdsskader, som vi andre. Det kunne vi da ikke drømme om, for det tror vi da at alle rettænkende mennesker er skræmt over. Problemet er nok snarere, at vi er nogle, der kommer i de kredse, hvor vi ser disse skader, hvor vi ser, hvor frygteligt det kan gå til, og det kunne da godt være, at man, hvis man kom lidt mere ud i de kredse, bedre forstod, hvad det handler om.

Jeg kan ikke lade være med at sige, at det, vi har hørt fra de borgerlige politikere indtil nu, har været noget med sikkerhedsudstyr, som arbejderne ikke engang forstår at bruge. Ja men det handler ikke kun om at lave sikkerhedsudstyr, som man skal bruge, det handler om at gøre tingene om, sådan at det ikke er nødvendigt med det sikkerhedsudstyr. Det er ikke den enkelte, der skal sikres, det er selve arbejdspladsen, der skal sikres for de mennesker, der skal arbejde på den. Der er to fundamentalt forskellige indstillinger til dette, men dermed kunne jeg ikke drømme om at sige, at de konservative eller for den sags skyld venstre ved fru Hanne Severinsen ikke er optaget af disse problemer.

Og så skal jeg gå til noget af det, som jeg i øvrigt vil sige.

Vi har fået en redegørelse nu fra arbejdsministeren, og jeg må sige, at stort set hviler den på den plan, som arbejdsmiljørådet har indstillet, altså Plan 85. Det er for så vidt også udmærket, det er bare ikke nok. Det er vores udgangspunkt. Når jeg siger, det ikke er nok, er det, fordi en del af de ting, der står i den, kunne vi også læse i Plan 84, og der er, så vidt jeg kunne forstå på ministeren, heller ikke sket ret meget i det år, der er gået, på dette område.

Det er ikke særlig vidtgående tiltag, arbejdsmiljøembedsmændene, LO og Dansk Arbejdsgiverforening er nået frem til, og det siger sig selv, at det også kan være svært, når LO, embedsmænd og DA skal være enige, før der kan fremlægges en plan. Dog går jeg ud fra som givet, at ikke mindst LO godt kan se, at det går for langsomt, og at de gerne vil

[Lilli Gyldenkilde]

have, vi går videre, end de har kunnet komme til i det samarbejde.

Det er vigtigt ikke mindst set fra arbejderpartiernes side, at der herinde bliver taget nogle beslutninger om, at det kan gå lidt raskere med at forbedre arbejdsmiljøet, og at det forebyggende arbejde må opprioriteres. Det er i øvrigt vigtigt set fra alle sider og ikke mindst fra deres, der kan blive de næste ofre for et dårligt arbejdsmiljø. Men også til dem, der går så højt op i børnefamilierne, kan jeg ikke lade være med at sige, at det er tragisk, når en arbejdsskade rammer en familie. Det går jo også ud over børn, det går ud over en hel familie, når sådan noget sker, ikke mindst fordi erstatningerne er så små. Den familie, som kan være en børnefamilie, er ramt resten af tilværelsen, hvis ellers familien magter at holde sammen, når den først har været ude for en arbejdsskade.

De fire krav, vi her har villet fremhæve og har stillet dagsorden om, er faktisk ikke store; tværtimod skulle det være krav, som selv i det folketing, vi har i dag, skulle kunne opfyldes.

Der har allerede været talt om, at der kun i syv amter er arbejdsmedicinske klinikker, og det er helt urimeligt, at man skal ind i en lang kø, før man overhovedet kan komme på en arbejdsmedicinsk klinik. Jeg skal ikke undlade at sige, at en af grundene til, at tingene så ofte bider sig i halen på dette område, er, at der er for få klinikker, sådan at de kommer til at danne en flaskehals for de næste speciallæger, som skal uddannes til at kunne gå ind i de arbejdsmedicinske klinikker. Derfor er det meget vigtigt både for uddannelsen og for, at man kan komme videre i det forebyggende arbejde, at vi får gjort noget ved det.

Det er faktisk også det forebyggende arbejde, der ligger bag vores synspunkt om, at der må udarbejdes planer for en bedre koordinering mellem arbejdsmedicinske klinikker, BST og arbejdstilsynet.

Der har for nylig været oprullet en meget tragisk sag i fjernsynet om en mand, der nu er død, om hans og familiens svære prøvelser gennem et sygdomsforløb, der klart burde have været anmeldt fra første færd som en arbejdsskade, men end ikke familien selv havde anelse om, at det kunne være af arbejdet, han var blevet syg. Var han blevet henvist til en arbejdsmedicinsk klinik i tide, hav-

de han måske været i live den dag i dag. En sådan bitter sag er det frygteligt at opleve i 1985, hvor vi i årevis har talt frem og tilbage om disse ting, og hvor vi alle ved, at sagen burde have været anmeldt øjeblikkelig. Men ingen kan åbenbart drages til ansvar i sagen.

Selvfølgelig er det ikke det eneste offer, vi har, men det er det eneste, der er blevet offentligt kendt her på det sidste, og en af måderne, vi fremover kan sikre på, at det ikke gentager sig, er at sørge for en bedre koordinering mellem dem, jeg her har nævnt, og ikke mindst mellem arbejdstilsynet, BST, de arbejdsmedicinske klinikker og de praktiserende læger.

Også her er vi klar over, at det ikke lader sig gøre fra dag til dag, og derfor foreslår vi, at der bliver udarbejdet en plan for, hvordan denne sikkerhed kan opnås gennem en koordinering, men den plan skal så til gengæld meget gerne sættes i gang omgående.

Både ministeren og arbejdsmiljørådet tager problemerne med de alt for mange arbejdsskader fremkaldt af opløsningsmidler alvorligt, det er jeg ikke i tvivl om, og det vil jeg have lov til at sige. Men der er også grund til at tage det meget alvorligt, for antallet af skader stiger og stiger. Det samme gør antallet af nye stoffer på markedet, som vi ikke kender virkningerne af, og det må få alle mennesker til at gøre alt, hvad der overhovedet kan gøres for at forhindre skader i at opstå. En af måderne, man kunne gøre det på, er, at der åbnes for registeret for stoffer og materialer, så lønmodtagernes sikkerhedsorganisationer kan få lov til at trække på det. Det er helt urimeligt, at disse registre over farlige stoffer er lukket for alle andre end arbejdsgiverne.

Det er ikke nok, at der laves kampagner fra arbejdstilsynets side om stoffers farlighed, om skiltning og brug af sikkerhedsudstyr. Det allermost radikale ville være at forbyde brugen af en lang række stoffer, såfremt de, der bestemmer, at de skal bruges, ikke kan bevise, at de er uskadelige. I dag har vi desværre en omvendt bevisførelse i vores lovgivning, og det betyder, at et vist antal mennesker skal blive syge, skal blive invalide, før et nyt stof føjes til listen over farlige stoffer. Det vil mange sikkert give mig ret i, tror jeg, er helt galt, men så meget mere grotesk er det så, at den videns, der faktisk ligger i registeret for stoffer og materialer, er lukket land

[Lilli Gyldenkilde]

for de mennesker, der lægger helbred til arbejdet med stofferne. Den dag det bliver ændret, vil vi komme meget længere i forebyggelsen af skader, ikke mindst fordi vi så vil kunne arbejde mere seriøst med at finde erstatningsstoffer og -materialer, der vel at mærke ikke er sundhedsfarlige.

Det er vigtigt, at der bliver indsamlet så mange oplysninger som muligt om stoffer og materialer og deres virkninger og om muligheden for at udskifte dem med ufarlige eller, hvis det ikke er muligt, mindre farlige stoffer. Derfor er det også vigtigt, at forskningen får midler stillet til rådighed, så oplysningerne kan komme frem.

Det er ikke forbigået SFs opmærksomhed, at der er afsat 10 mill. kr. mere til brug for forskning. Hvad vi derimod frygter i den forbindelse, er, at disse midler skal blive brugt til indkøb af ny teknologi til databehandling, for det er klart, at det skal man bruge, og det, jeg siger med dette, er ikke, at det går vi imod, selvfølgelig ikke, men vi synes, der må afsættes flere midler, sådan at de 10 mill. kr., som er afsat til arbejdsmiljøforskning, også bliver brugt til det og ikke til isenkram, eller hvad det hedder, til teknologi.

Jeg skal sige til hr. Bo Kristensen, som var inde på, at han havde en fortræffelig arbejdsminister, og at hun gjorde så meget godt, at det er da glædeligt at høre, at en konservativ er enig med den konservative arbejdsminister. Jeg mener, at arbejdsministeren har taget fat i nogle af de væsentlige problemer, har prioriteret og taget fat i noget af det allerværste; deri er jeg enig. Men jeg mener ikke, der er sket nok, og jeg mener ikke, vi kan stille os tilfreds med, at der nu er udsendt 15 publikationer, og jeg ved ikke hvor mange bekendtgørelser. Det er der såmænd også i arbejdsløshedssystemet, men det er det ikke blevet bedre af. Det er jo ikke sådan, at antallet af cirkulærer og bekendtgørelser fremmer ret meget. Og må jeg så i øvrigt sige, at der lå jo også en del klar i skuffen; der ligger endda nogle, som ikke er blevet udsendt endnu.

Lone Dybkjær (RV):

Nej, kunne ord og cirkulærer løse problemer, var vi langt; deri er jeg enig med den tidligere ordfører.

Men jeg skal i øvrigt tage fat i en anden ende, og det er, at selvfølgelig er der skel på arbejdsområdet. Hvis éns søn eller datter kommer og siger, at hun eller han vil være slagteriarbejder, maler, sygehjælper el.lign., tror jeg vi alle sammen febrilsk vil prøve på at foreslå noget andet, f.eks. en længerevarende uddannelse, ikke fordi det er bedre, men af én grund: dér sætter man gennemgående ikke livet på spil, dér bliver man gennemgående ikke fysisk nedslidt. Det er muligt, man bliver psykisk nedslidt nogle steder, ja, det er der ikke tvivl om, men man sætter gennemgående ikke med de uddannelser sit helbred på spil fysisk set.

Derfor er jeg enig med arbejdsministeren i det, som jeg finder er væsentligt i det, arbejdsministeren sagde, nemlig at det handler om at prioritere. Det handler om at finde de hovedområder – væsentlighedskriteriet tror jeg arbejdsministeren kaldte det; det kan udtrykkes på mange måder – de virkelig tunge områder og sætte ind på dem. Vi ved udmærket godt, at de eksisterer, men i meget høj grad er debatten blevet forplumret af – og det bliver jeg også nødt til at sige til den socialdemokratiske ordfører – § 9-kurser. Det handler altså ikke om tilfældige § 9-kurser til HK-personale. Der er ikke tvivl om, at der også dér er problemer, men det har bare forplumret debatten, og det har gjort, at vi ikke har fået sat ind dér, hvor der virkelig er alvor på spil. Jeg synes, vi kunne holde os for øje i denne diskussion, at det drejer sig om at prioritere, når vi nu engang – det har jeg forstået også er en socialdemokratisk opfattelse efterhånden – ikke har ubegrænsede midler til rådighed.

Så vil jeg godt sige til arbejdsministeren, at jeg synes på en vis måde, at hun trods alt undervurderer den offentlige rolle, lige så vel som jeg synes, at socialdemokratiet undervurderer det offentliges rolle i denne sammenhæng, og med det mener jeg, at jeg ikke synes, det er rigtigt at overlade det i så høj grad til arbejdsmarkedets parter. Der er også problemer, når vi overlader tingene til arbejdsmarkedets parter.

Loven om arbejdsmiljø er jo præget af, at den blev til i 1960'erne, i en tid, hvor der var fuld beskæftigelse, hvor det bare gik deruda', som det vist hedder, og hvor folk stort set kunne få det arbejde, de ville have, og derfor behøvede arbejderne ikke i så høj grad som

[Lone Dybkjær]

nu at blive på arbejdspladser, hvor forholdene var farlige og ubehagelige. Jeg siger ikke, at det ikke var farligt og ubehageligt dengang, men det var muligt i højere grad at flytte et andet sted hen. Det betød naturligvis, at arbejdstagerne organisationer turde arbejde mere for et bedre arbejdsmiljø, og at de kunne få støtte af fornuftige arbejdsgivere, der kunne se en fordel i, at der blev opstillet nogle ordentlige regler – i øvrigt også i, at de blev gjort generelle, sådan at deres konkurrencevilkår ikke blev alt for dårlige. Derfor kunne man opnå et arbejdsmiljø af en vis standard og med en vis udvikling.

I dag har vi en anden situation, og det kan vi ikke se væk fra. Vi har overladt det til LO og DA, og de er nu i en anden situation end i 1960'erne. Arbejdsgiverne behøver ikke længere i så høj grad at være bange for, at arbejderne skal gå et andet sted hen, og de ansatte er interesseret i at bevare deres arbejde, sådan som nogle andre ordførere har været inde på i dag; de er derfor villige til at give køb på arbejdsmiljøet. Det er en fuldstændig anden dynamik – eller mangel på det – end vi havde i 1960'erne, hvor der var tale om en udvikling, og den situation smitter naturligvis af på LOs og DAs forhold. Det er klart, at det er svært, selv for LO, at gå hårdt ind, hvis arbejdsgiverne truer med at lukke eller flytte en fabrik, også fordi LOs egne i virkeligheden falder dem i ryggen, kan man sige, ved at sige, at de hellere vil beholde arbejdspladsen, end de vil have, at den flytter til et andet sted, hvor det måske er muligt at opbygge et bedre arbejdsmiljø.

Derfor synes jeg, at situationen fra dengang vi vedtog loven i 1974 er fundamentalt ændret i forhold til nu, og at det offentlige derfor bør gå ind i det. Jeg sagde i øvrigt – det skal jeg sige af historiske grunde – allerede i 1974, at jeg syntes, det var meget betænkeligt, at det var LO og DA, der fuldstændig havde hold på udviklingen på dette område og på hele arbejdsmiljølovgivningen, og jeg synes sådan set, historien beviser, at vi havde ret i det.

Så kan man spørge sig selv: ja men er det trods alt ikke dem, der ved mest og bestemmer mest? Jo, det er klart, at de ved mest, men Dansk Arbejdsgiverforenings medlemmer beskæftiger ca. 300.000 arbejdere, og det vil altså sige, at det er en lille del af de danske lønmodtagere. Selv om LO dækker bed-

re, er der folk, der står i andre organisationer eller ikke er organiserede, så også af den grund er der ikke nogen logisk begrundelse for, at det er LO og DA, der skal spille den helt afgørende rolle.

Hertil kommer – og det er nok så vigtigt – at det er samfundet, der betaler, når folk skal have invalidepension, fordi de er ødelagt af deres arbejde. Det er samfundet, der betaler, når arbejderne skal gennemgå lange sygehusophold, måske opereres, fordi der ikke er tilfredsstillende forhold på deres arbejdsplads. Det kan vi illustrere ved forskellige eksempler.

Vi ved, at der er en masse akkordarbejde, som er direkte nedbrydende for helbredet, og vi ved i øjeblikket, at arbejdsskadeantallet vokser i retning af, at vi får flere invalider. Derfor har samfundet en aktiv interesse i at gå ind i dette. Det har det selvfølgelig også af helt principielle grunde, for samfundet må have det principielle mål, at dets borgere skal have en så god tilværelse som muligt, og når vi prøver på det på alle mulige andre områder, er det også naturligt at gøre det på arbejdsmiljøområdet.

Det er begrundelsen for, at jeg mener, det offentlige i virkeligheden skal stærkere ind i billedet, end det er i øjeblikket, ikke bare ved at sige nej, men også ved i højere grad aktivt at gå ind i den udvikling, der skal finde sted på dette område, for jeg tror, det er nødvendigt nu at få et samspil med de mennesker, der nu engang er i arbejdslivet, hvad enten de repræsenteres af LO, DA eller noget bredere.

Netop denne holdning gør også, at jeg ikke synes, den dagsorden, der foreligger her, er god, forstået på den måde, at den rammer ikke det, som jeg synes skal til på dette område. Man kan altid diskutere, om man skal have flere eller færre arbejdsmedicinske klinikker, at der er nogle amter, der ikke har oprettet nogen, osv. Dertil må vi jo så sige, at vi i et vist mål ved et vist selvstyre har overladt det til amterne.

Når der så står, at der skal udarbejdes planer for koordinering af arbejdet mellem bedriftssundhedstjeneste og alle mulige andre, så vil jeg i hvert fald sige én ting: der er tolt virvar på området, og jeg tror ikke, vi klarer det ved lidt småkoordinering; jeg tror, det er meget mere, der skal til. Men hvis der i dette ligger, at der er virvar på området, vil

[Lone Dybkjær]

jeg godt sige, at så er jeg i hvert fald enig. Jeg tror, vi har fået en temmelig kaosagtig udvikling på dette område, og jeg synes, der er meget god grund til, at vi nu foretager en vurdering af tingene.

Man kan altid sige, at der skal afsættes flere penge til forskning, men det kan man jo kun, hvis man i øvrigt kan spare dem andre steder. Det kan man jo sige inden for så mange områder, og derfor synes jeg ikke, det siger så frygtelig meget andet, hvis ikke man tager en bredere diskussion om hele prioriteringen på området. Og når det drejer sig om registre, har jeg selv på et tidligere tidspunkt spurgt arbejdsministeren, og jeg har forstået, at man arbejder med det problem, sådan at man måske kan åbne for de registre, men det får vi muligvis et svar på.

Med andre ord tror jeg, det er nødvendigt, at vi nu diskuterer hele den organisatoriske planlægning på området. Udgangspunktet var, som jeg sagde, LO og DA, der lavede arbejdsmiljøloven i 1960erne, færdiggjort her i folketinget i 1974-, 1975-, 1976-perioden, i tre omgange, men i virkeligheden sådan, at folketinget havde temmelig begrænset indflydelse på den, og man gjorde sig måske ikke helt klart, hvor kolossal en ændring der var sket fra 1960erne til 1970erne.

Jeg tror altså, det er nødvendigt, at vi kigger på en organisatorisk omlægning. Jeg for min del er ikke færdig med overvejelserne over, hvordan det skal foregå. Jeg har heller ikke haft ubegrænset tid til rådighed og har heller ikke den fornødne viden, men på grundlag af det, arbejdsministeren har sagt, ved vi, at vi får nogle diskussioner i udvalget på basis af nogle af de rapporter, der kommer. Det er også muligt, at vi vil arbejde med nogle forslag, men jeg håber, at vi på en eller anden måde kan diskutere området en lille smule mere bredt. Udgangspunktet er for os, at det må være muligt at omlægge disse ting. Det er ikke noget svar for os, at vi bare skal kræve mere inden for alle mulige områder. Den diskussion kan vi godt tage, men den fører ikke særlig vidt, og derfor synes jeg, at det, vi skulle prøve at gå ind i, er lidt fordomsfrit at se på det og se, om vi ikke i første omgang inden for de nuværende ressourcer – det er jo ganske meget, der bruges inden for området – kunne gøre tingene langt bedre, end vi gør, ved i højere grad at tage højde for den udvikling, vi står over for

i 1980erne, og ikke lade, som om vi stadig væk er tilbage i 1960erne og begyndelsen af 1970erne.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Fru Lone Dybkjær har lige sagt, at det forplumrer debatten, at man har snakket så meget om sikkerhedskurserne inden for HK-området, og at f.eks. et område som slagteri-området var meget hårdere ramt. Det er da også rigtigt, at man umiddelbart inden for HK-området ikke er udsat for en arbejdsulykke på samme måde, som en slagter er, og at man heller ikke har et så umenneskeligt hårdt akkordræs, men risikoen for at blive nedslidt er meget, meget stor, og den fører faktisk til uarbejdsdygtighed, ligesom skærmenes indtog på kontorerne samtidig lægger op til en lang række nye arbejdsmiljøproblemer, som vi slet ikke kender i dag.

Jeg kan da også sige, at der i 1981 blev foretaget en undersøgelse på Telefonhuset i Århus, og den viste, at 77 pct. – 77 pct. – af de telefondamer, der sidder hele dagen ved en skærm, havde synsproblemer. Den samme type undersøgelse har man foretaget i Sverige. 77 pct. af alle har synsproblemer; det er også noget, man må tage alvorligt, og så skal der være penge og ressourcer nok til, at man kan prioritere det med.

(Kort bemærkning).

Lone Dybkjær (RV):

Nu ved jeg godt, at formanden sagde, at vi kunne tage begge forespørgsler under ét. Det har jeg valgt ikke at gøre, fordi jeg ikke synes, at de i den grad hænger sammen. Men det er også lidt bevidst, fordi jeg synes, der eksisterer nogle problemer, der er meget tunge og alvorlige, og så er der en række problemer, som kommer af den teknik, vi kommer til at stå over for; bl.a. er det klart, at der er nogle problemer med skærmarbejdet. Her er vi nok i den heldige situation, at vi lettere end på de andre områder kan sætte ind, inden arbejdspladserne laves. Jeg undervurderer bestemt ikke, hvad der sker på HK-området, men jeg kritiserer kraftigt de § 9-kurser, der kørte i sin tid. Nogle af os prøvede at sætte os ind i, hvad det var, man skulle lære, uanset hvilket arbejde man havde, og det kan

[Lone Dybkjær]

være udmærket at orientere sig om alle mulige andre menneskers arbejdsforhold. Spørgsmålet er bare, om det er det rigtige for samfundet at ofre penge på, når der er tunge problemer andre steder.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Jeg gør opmærksom på, at formanden ikke sagde, at de to forslag kunne behandles under ét, men at en tangering ville blive accepteret.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Ja, det var jo en rigtig radikal tale, fru Lone Dybkjær holdt. Jeg er såmænd ikke engang så uenig endda, og det undrer mig lidt, men når jeg tænker lidt nærmere over det, så handlede den i hovedsagen om, at der nu skal omorganiseres på arbejdsmiljøområdet, der skal laves om, men vi ved bare ikke hvordan. Det var faktisk essensen af det, fru Lone Dybkjær kom til at sige, og da det blev sagt i forbindelse med, at der blev sagt nej til at stemme for den foreliggende dagsorden, bliver jeg nødt til at spørge, hvor det er, en koordinering mellem de områder, vi her har nævnt, eventuelt skulle blokere for et godt arbejdsmiljøforebyggende arbejde. Det er der overhovedet ikke tale om, så det vil jeg da godt spørge om. Hvad er det for nogle af punkterne, fru Lone Dybkjær har så meget imod? Ifølge den tale, der blev holdt, var fru Lone Dybkjær jo selv interesseret i, at vi kommer videre. Der er også koordineringsproblemer, som de radikale ikke har løsninger på, og det var ikke pengene, der skilte, kunne jeg forstå. Man kunne altid afsætte lidt flere midler. Det er flot sagt, og jeg har lidt svært ved at tro, at det sådan bare uden videre lader sig gøre, så jeg kunne endda forstå, hvis dagsordenen var blevet afvist på det. Men jeg kan altså ikke forstå, at den er blevet afvist på, at vi nu skal have en lang og grundig debat – som vi i øvrigt gerne vil deltage i, også i udvalget – om, hvordan vi kan gøre nogle ting bedre. Hvorfor dagsordenen blev afvist, forstår jeg ærlig talt ikke. Jeg vil da godt spørge fru Lone Dybkjær, hvad det er for ting, der vil ske, der er dårligt for det forebyggende sundhedsarbejde.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Jeg vil give fru Lone Dybkjær ret i, at § 9-kurserne for HK-området ikke var specielt gode, og at de ikke havde fundet deres rigtige form, men derfor er det da ikke logisk at fjerne dem. Det logiske er da at gøre dem bedre, så de indholdsmæssigt passer til det, de skal passe til. Nu har man fjernet dem, dvs. man har fjernet muligheden for, at de kan komme igen, i meget, meget lang tid, og det vil sige, at de arbejdsmiljøproblemer, som er inden for det administrative område, negligerer man stadig væk den dag i dag.

(Kort bemærkning).

Lone Dybkjær (RV):

Jeg er selvfølgelig ked af, at jeg ikke har udtrykt mig sådan, at de to ordførere kan forstå, hvad jeg siger.

For det første vil jeg sige til det sidste: det handler altså også om en prioritering, om at finde det væsentlige, da samfundet ikke har ubegrænsede midler til rådighed. Det er jeg godt klar over efter det sidste landsmøde ikke er VS' problem, men jeg har forstået, at det er ved at være SFs problem, og derfor skal jeg til fru Lilli Gyldenkilde sige, at det handler om, at der ikke er ubegrænsede midler til rådighed; altså er vi inden for de enkelte områder nødt til at prioritere det vigtige, og så sagde jeg, at det er blevet forplumret af, at vi har taget alt muligt skidt og kanel med og ikke koncentreret os om de steder, hvor der virkelig er tale om f.eks. helbredsæssig nedslidning – for nu at bruge udtrykket lidt bredt.

Når jeg ikke kan gå ind for dagsordenen, er det, fordi vi har en vedtagelse om et vist mål af selvstyre i forbindelse med amterne, og at der med hensyn til en bedre koordinering af arbejdet mellem BST osv. ikke er tale om, at der skal ske en koordinering af det værende. Jeg mener, at der er behov for en total revurdering eller nyvurdering af hele området, for jeg mener, det er kaos, sådan som vi har fået lavet det. Vi har selv været med til det, men der er sket en fuldstændig kaotisk udvikling, og det kan man ikke lappe på ved bare at koordinere. Der er tale om, at man må have en vurdering af, om det overhovedet er en hensigtsmæssig opbygning, der er lavet. Hr. Tommy Dinesen var inde på, at det var blevet for små klinikker og alle muli-

[Lone Dybkjær]

ge blandede, sådan at man ikke kunne lave noget væsentligt. Det er det, og det klarer man ikke ved en koordinering. Det klarer man ved at vurdere: hvordan anvender vi ressourcerne bedst?

Så sagde jeg om forskning: jeg giver ikke meget for, at man bare siger, man skal have 10, 20 eller 100 mill. kr. til forskning. Det kan man jo altid sige. Jeg vil også gerne give 100 mill. kr. til forskellige forskningsformål, som jeg synes om, men igen: hvis man har et ansvar over for en finanslov, er der tale om en prioritering, og så er der tale om, at man ikke bare kan bevilge mere til forskning.

Med hensyn til registre sagde jeg rent faktisk, at jeg på et tidligere tidspunkt har spurgt arbejdsministeren om dem netop i forbindelse med nogle af forskningsinstitutionerne og fik det svar, hvis jeg ikke tager fejl, at det arbejder arbejdstilsynet med at tilrettelægge på en sådan måde, at det er muligt for andre at trække på disse registre, og dermed kunne vi så diskutere, om det ikke også ville være rimeligt, at sikkerhedsorganisationer kunne gøre det.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg vil stadig væk karakterisere det som en klar radikal tale, nemlig at vi skal gøre det åh så godt, men det, vi vil gøre her, er i hvert fald ikke godt nok, og derfor kan man ikke være med til at lave noget.

Jeg skal lige gøre fru Lone Dybkjær opmærksom på, at der ikke er tale om 10 mill. kr., 50 mill. kr., 100 mill. kr. i dette forslag om at sikre nogle flere penge til arbejdsmiljøforskning, og det er såmænd ikke, fordi vi er begyndt at se anderledes på det i SF; vi har altid været økonomisk ansvarlige. Der er bare ikke rigtig nogen, der har troet på det, men det er ved at gå op for flere og flere, og det er udmærket. Jeg sagde i min tale, at jeg vidste, der var afsat flere penge til det her. Det, jeg vil sikre ved at have taget det med i dagsordenen, er, at de penge ikke bruges til at købe det isenkram, man skal bruge, men til forskning, og jeg kan ikke forestille mig, at det i penge handler om hverken 10, 50 eller 100 mill. kr.; det drejer sig måske om 2-3 mill. kr. Det, vi vil sikre, er, at de 10 mill. kr., der er bevilget til forskning, bliver brugt til forskning, og at der så bliver bevil-

get nogle penge til det udstyr, man skal bruge til den. Det kan såmænd gøres over et finansudvalgsaktstykke, og det kan gøres meget hurtigt.

(Kort bemærkning).

Lone Dybkjær (RV):

Det afgørende er også, at det ses lidt i sammenhæng med, hvad der i øvrigt står på finansloven. Jeg kunne godt her komme med nogle mere firkantede forestillinger om, hvad jeg mener er galt. Jeg har prøvet at sige det inden for de områder, som har med dagsordenen at gøre, men jeg tror, at det af hensyn til den videre debat er vigtigt, at vi får en meget åben diskussion, og jeg prøvede i min tale at redegøre for hvorfor, nemlig fordi udviklingen er afgørende forskellig i 1980erne fra, hvad den var i 1960erne. Jeg er godt klar over, at hvis man som radikal ikke bare sige: mere af alting, så er man asocial. Sådan oplever jeg det ikke. Jeg oplever mere, at alting kan være nøjagtig lige asocialt.

Så er jeg altså nødt til at sige til fru Lilli Gyldenkilde, at der står: flere midler afsættes til arbejdsmiljøforskning. Der har måske i tidligere forslag til dagsordenen stået noget om isenkram og sådan noget, men jeg har ikke kunnet læse det i den dagsorden, der er foreslået her. Jeg går ikke ud fra, at fru Lilli Gyldenkilde mener, at vi løser problemerne på arbejdsmiljøområdet ved at bevilge 1 eller 2 mill. kr. mere. Det er ikke det, det handler om, og det går jeg heller ikke ud fra at fru Lilli Gyldenkilde mener.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det sidste var jo godt tænkt. Det er ikke nemt at skjule noget for en radikal.

Selvfølgelig regner jeg ikke med, at man kan klare arbejdsmiljøproblemerne for hverken 2 eller 3 mill. kr., men det mente fru Lone Dybkjær heller ikke, når hun nu ville være så seriøs, hvilket jeg er glad for. Jeg vil gerne være med til, at vi får en stor, åben drøftelse om disse ting, for jeg kan se masser af problemer i det. Men når vi for en gangs skyld kommer med en beskeden dagsorden, hvilket vi gør, forekommer det mig ejendommeligt, at man ikke kan være med til den.

[Lilli Gyldenkilde]

Med hensyn til de penge, vi ønsker sat af til at købe det såkaldte isenkram for, har jeg sagt det i min tale. Hr. Tommy Dinesen har, så vidt jeg husker, også sagt i sin tale, at det var det, det handlede om. Så det kan ikke komme bag på nogen, at der hverken er tale om 50 eller 100 mill. kr. Det er ikke ret meget, der her er tale om, og der burde i hvert fald komme det ud af denne sag, at man sikrer, at de penge, der er bevilget til forskning, bliver brugt til forskning.

Det sidste, jeg skal sige, er, at jeg glæder mig meget til at høre arbejdsministerens svar på fru Lone Dybkjærs spørgsmål om det med registrene. Kan vi nå dertil, at vi efterfølgende, når vi er, skal vi sige lidt mere seriøse i vores udvalgsarbejde, end der nu er blevet lagt op til, ser nærmere på, hvordan vi får klaret dette, står vi gerne bag, for det har været et ønske hos os i mange år.

(Kort bemærkning).

Lone Dybkjær (RV):

Det skal være min sidste korte bemærkning, vil jeg godt sige til formanden for en ordens skyld.

Jeg vil gerne sige, at isenkram ind imellem effektiviserer forskningsindsatsen, så jeg er nødt til at sige det: der er også forskning, der er blevet bedre ved, at man har haft dataudstyr til sin rådighed. Hvis fru Lilli Gyldenkilde var gået op og havde sagt: vi vil gerne have 1 eller 2 mill. kr. mere til arbejdsmiljøforskning, så havde vi vel ikke diskuteret det.

Om de andre punkter har jeg simpelt hen sagt, at jeg ikke er enig. Jeg er ikke enig i, at det, der er behov for, er opprioritering og bedre koordinering af arbejdet. Jeg mener, det er en total revurdering, for jeg mener, det er kaos, og jeg mener, at det system, vi har lavet, måske er forkert. Det vil jeg i hvert fald gerne have vurderet. Er det ikke en ærlig sag simpelt hen ikke at være enig?

Jeg har sagt det med registrene, og jeg har også sagt det med amterne. Jeg kan ikke sige mere om den dagsorden, end at jeg simpelt hen ikke er enig i, at det er de rigtige skridt.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Ja, det skal også blive min sidste bemærkning.

Det gik pludselig op for mig her på det sidste, at fru Lone Dybkjær måske mener, at SF mener, at vi ikke skal have det isenkram. Selvfølgelig skal vi have det dataudstyr, hvis vi skal lave noget fornuftigt. Det er ikke det, vi går imod. Og hvis det er sådan, at fru Lone Dybkjær mener, at vi sagtens kan finde de 2-3 millioner, ja men så kan vi finde dem på en anden måde. Selvfølgelig skal det udstyr være sådan, at man kan bruge det til at samkøre oplysninger og derved finde frem til, hvor vi skal tage fat.

Så jeg er sandelig ikke gået imod, at man skal indkøbe denne teknologi. Jeg siger bare, at de 10 mill. kr., der ekstra er afsat, udelukkende bør gå til selve forskningen, og så kan vi altså skaffe 2-3 mill. kr. til det øvrige.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Vi går tilbage til ordførerrækken, og det er fru Elisabeth Bruun Olesen.

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Fru Lone Dybkjær snakkede meget om prioritering og ressourcer og om ansvarlighed over for en finanslov. Det er rigtigt nok, at VS ikke er specielt ansvarlig over for finansloven, men vi er ansvarlige over for de lønarbejdere, der arbejder i et dårligt arbejdsmiljø. Hvor mange ressourcer er der egentlig at prioritere? Hvor meget bliver der brugt på arbejdsmiljøforskningen i Danmark? Der bliver brugt ca. 10-12 mill. kr. 60 pct. af dem går til anvendt forskning, under 10 pct. bruges til metodeforskning, og nul pct. går til grundforskning. I Sverige har man 135 mill. sv. kr. til arbejdsmiljøforskning, så selv om vi praler så meget af, hvor stor vor indsats er i Danmark, er den i alle tilfælde uhyre beskeden i forhold til den svenske.

I Sverige går ca. 27,5 pct. af midlerne til psykiske og sociale aspekter og arbejdets organisering og medbestemmelse. I Danmark bruger man kun 12 pct. til det samme, og derfor bør man opprioritere både det psykiske og det sociale arbejdsmiljø, især når man tager i betragtning, at de psykiske og sociale problemer i forbindelse med indførelsen af ny teknologi bør opprioriteres, fordi teknologien giver mange nye psykiske og sociale problemer.

[Elisabeth Bruun Olesen]

Teknologirådet har uddelt ca. 20 mill. kr. til teknologiforskning, men af dem er der ikke en rød øre til arbejdsmiljømæssige aspekter i traditionel forstand i forbindelse med ny teknologi. Der er heller ikke afsat penge til arbejdsmiljøet på fremtidige arbejdspladser. Samtidig har vi set, at Dansk Arbejdsgiverforening har udgivet en pjece, der siger, at der skal foretages nøje beregninger af de økonomiske konsekvenser af en forbedring af arbejdsmiljøet. De understreger, at godt nok skal risikoen ved at arbejde med farlige ting begrænses, men der skal bestemt ikke bruges ubegrænsede midler.

Det er vigtigt, at der både af fagbevægelsen og ved lovgivningen gøres op med en sådan holdning. Vi står i det problem, at der er utrolig mange ukendte faktorer i arbejdsmiljøet den dag i dag, og at der kan opstå arbejdsskader, selv om grænseværdierne bliver overholdt. Grænseværdierne er ikke kun fastsat ud fra objektive, videnskabelige kriterier, men så sandelig også ud fra politisk hensyntagen. Det viser de forskellige landes totalt forskellige grænseværdier. Man skulle tro, at det samme var farligt alle steder, men det er det ikke. Det er også de politiske faktorer, der bestemmer, hvornår et stof er farligt.

Som jeg var inde på før, viste undersøgelsen på Lego klart, at selv om grænseværdierne faktisk blev overholdt på Lego, var der mange af Legos medarbejdere, der havde pådraget sig hjerneskader, fordi de arbejdede med en bestemt slags lim. Det vil selvfølgelig sige, at grænseværdierne for dette stof skal sættes ned, måske skal det helt forbydes, måske findes der ikke en nedre grænseværdi, der gør, at stoffet ikke er farligt.

Arbejdsgiverne skal have lig på bordet, før de foretager sig noget, og selv når ligene er der i hobetal, trækker de tiden ud så meget, de overhovedet kan. Det er Roulunds Fabriker et utrolig godt eksempel på. Her har man oven i købet fået dispensation fra kravet om nedsættelse af den hygiejniske grænseværdi vedrørende asbest. Vi diskuterede det i sidste uge. Vi diskuterede også, at det havde man vidst i utrolig mange år, men man bruger det stadig den dag i dag.

Som sagt fremfører både Dansk Arbejdsgiverforening og de borgerlige alt for ofte nødvendigheden af økonomiske konsekvensberegninger, før de foretager miljøforbedringer.

Det vil sige, at økonomien går forud for arbejdspladsernes arbejdsmiljø, forud for lønarbejdernes sikkerhed.

Så vil jeg sige lidt om arbejdsmiljøfondet, som i stigende grad er degenereret, hvis man kan sige det på den måde, til et forum, der bliver styret politisk, og hvor politiske og økonomiske interesser og traditionelle modsætninger mellem arbejdsmarkedsparterne påvirker den forskningspolitik, fondet fører.

Sidste år så vi flere eksempler på det i uhyggelig grad. Vi så bl.a., at arbejdsmiljøfondet sagde nej til et større forskningsprojekt om klorerede opløsningsmidler i industrien. Man sagde, at der ikke var nogen fremtid i det projekt, forstået på den måde, at det ikke levede op til det, der nu var blevet fondets prioritet nummer ét, nemlig at forskningsprojekter helst skal være problem-løsende i modsætning til problemafdækkende. Det er en absurd skillelinje i forskningen, der blokerer for udviklingen og udforskningen af nye felter.

Det er den situation, vi i høj grad står i i dag. Man kan sige, at fondet ikke er rigtigt sat sammen, sådan som det foregår i dag, til det formål, det skulle arbejde for, nemlig at tjene folkesundheden. Den binding af interesser, fondet repræsenterer, gør, at man meget let kommer til at opfatte arbejdsmiljøforskere som modstandere, og det er en modsætning, som på ingen måde gavner folkesundheden.

Så vil jeg gå over til at omtale BST. I dag sidder arbejdsgiverne faktisk godt, grundigt og tungt på styringen af BST. Hvis BST virkelig fungerede efter hensigten, ville normeringen være alt, alt for dårlig, og systemet ville bryde sammen. Men til trods for de begrænsninger laves der nogle steder et udmærket stykke BST-arbejde, der forbedrer forholdene eller øger bevidstheden om problemerne. Bl.a. har kloakarbejderne gjort det.

Hvis det virkelig skal fungere til gavn for alle dem, der helst skulle bruge det, er der en lang række krav, der skal opfyldes på kortere sigt og på længere sigt.

På kort sigt skal styringen af BST ændres. Centerledernes og bestyrelsernes rolle skal være rent administrativ. Den skal ikke på nogen måde gribe ind i personalets planlægning og udførelsen af det faglige arbejde. Sikkerhedsrepræsentanter og andre ansatte skal kunne henvende sig til BST og stille en

[Elisabeth Bruun Olesen]

opgave og få rådgivning på lige fod med arbejdsgiverne, og de skal have ret til at bruge BSTs rapporter også uden for virksomhederne.

Samtidig er det nødvendigt, at normeringen bliver kraftigt forøget. Med den bemanding, man har i dag, er det faktisk ikke muligt at udføre et forsvarligt BST-arbejde inden for rammerne. Det er faktisk kun, fordi en lang række arbejdsgivere slet ikke bruger BST og dermed ikke bruger deres kvota, der bliver tid til en ordentlig behandling af de andre opgaver.

Hvis de krav blev opfyldt, ville BST-ordningen være langt, langt bedre. Men en BST, der virkelig er til gavn, får man selvfølgelig først i det sekund, hvor det er arbejderne alene, der bestemmer, hvad BST skal bruges til, og hvordan resultaterne skal bruges i kampen for et bedre arbejdsmiljø.

Til sidst skal jeg sige, at VS kan stemme for det dagsordensforslag, socialdemokratiet og SF har fremsat.

Arne Bjerregaard (KrF):

At skabe et godt arbejdsmiljø skal og må stadig væk være en målsætning. Det tror jeg nok vi alle sammen er enige om herinde. Jeg mener også, at det vil være nødvendigt med forskning, opsyn, tilsyn og opfordring for at sikre en stadig forbedring af miljøet. Men hvordan gøres det? Det er vel spørgsmålet. Som substitut på dette område skal jeg ikke gå dybere ind i det, der allerede er sket på området, og det, der sker i øjeblikket, og det, der er vedtaget skal ske i fremtiden. Det er sådan set allerede sagt, så det skal jeg ikke gentage.

Jeg har dog lyst til at pege på noget, jeg føler er væsentligt på dette område. Det er, at man i fremtiden tilgodeser arbejdsmiljøet mere i selve anlægsfasen. For det første er det billigst. For det andet vil det give en udvikling på området, som vil forstærke selve indsatsen og dermed skabe et bedre miljø, tilmed for færre midler, og det er desuden betydelig mere effektivt. Vi opstiller så mange normer for og krav på en række områder til dem ved tegnebrættet, men det forekommer mig, at vi mangler en hel del i at give vore ingeniører, opfindere og andre, der udfører virksomhedens materielle opbygning og produktion, en fuldstændig forståelse for, at

arbejdsmiljøet skal der tages 100 pct. højde for ved udformningen og opbygningen af produktionen.

Jeg erkender, at vi ikke kan løse problemet ved at opstille generelle normer og krav på området. Det vil vi jo så gerne herinde, men det lader sig ikke gøre. Derimod mener jeg, at vi bør være med til at skabe forståelse, være med til at opbygge fantasi og være med til at opbygge forskningsfremme for dem, der opfinder tingene, og dem, der udformer vores virksomheder, dem, der udvikler dem, og dem, der udbygger dem, altså dem ved tegnebrættet. Mangfoldige gange opbygger vi virksomheder for bagefter at konstatere, at vi havde glemt at tage hensyn til arbejdsmiljøet. Jeg mener virkelig, der er muligheder for at fange en hel del i starten, hvis vi kigger betydelig mere på selve opbygningsfasen.

Jeg tror, der ligger en opgave for os herinde i at skabe denne forståelse hos dem, der opbygger vores virksomheder. Hvis vi kan skabe denne forståelse, vil vi skabe et arbejdsmiljø i fremtiden, som er betydelig bedre end det miljø, vi har i dag. I øvrigt er jeg enig med fru Lone Dybkjær i, at det hele kræver nyvurdering, revurdering, uden at vi dog dermed skal lade tingene ligge så længe, vi foretager en sådan vurdering.

Dohrmann (FP):

Vi har desværre næsten 300.000 arbejdsløse. Underskuddet på handelsbalancen, også de sidste tal, er alarmerende høje. Derfor drejer det sig først og fremmest om også for folketingsrådet at gøre, hvad vi kan for at få skabt nogle flere arbejdspladser, ikke det modsatte.

Selvfølgelig skal der være gode arbejdsforhold rundt om på arbejdspladserne. Efter min bedste overbevisning findes de også, bl.a. fordi begge parter på arbejdsmarkedet er interesseret i så gode forhold som muligt, for folk, der arbejder under utilfredsstillende forhold, kan man ikke forvente en særlig god indsats af.

Jeg mener som sagt, at sundhedstilstanden og miljøet på arbejdspladser er rimelig godt i Danmark, og derfor mener jeg faktisk også, at denne debat er overflødig. Hvis det virkelig havde været det store problem, som nogle vil gøre det til, hvorfor blev det så ikke rejst under de nylig overståede overenskomstfor-

[Dohrmann]

handling? Det var ikke noget, man hørte ret meget til.

Vi vil selvfølgelig stemme imod den dagsorden, der foreligger, fordi den vil vælte endnu flere omkostninger over på erhvervslivet. Den vil resultere i, at endnu flere bliver ledige, og den vil resultere i, at vores underskud på handelsbalancen bliver endnu større.

Maisted (FD):

Jeg vil gerne starte med at sige tak til arbejdsministeren for redegørelsen. Hvis jeg skal komme med en kommentar, er det, at man går lidt for vidt i denne spøg.

Sandheden er, at det, man hver gang gerne vil give det udseende af, er, at arbejdsgiverne stort set er nogle dumme svin, der kun ønsker at lave profit og gøre det uden hensyn til medarbejdernes helbred. Det er det budskab, vi får fra socialisterne. Det er et glimrende politisk virkemiddel, at de er de eneste her i samfundet, der tænker på, hvordan virksomhederne fungerer, og på, hvordan medarbejderne har det med hensyn til deres helbred, når de udfører et arbejde på disse forhadte produktionsvirksomheder, som jo desværre er en nødvendighed for, at det danske samfund overhovedet kan eksistere.

Fru Lone Dybkjær pegede på, at samfundet ikke har ubegrænsede midler til rådighed. Man kunne med rette supplere med at sige, at virksomhederne har det overhovedet ikke. Det er klart, at med alle de byrder, man pålægger danske produktionsvirksomheder, har de ikke ubegrænsede midler at sætte ind på opfyldelse af et hvilket som helst krav, en eller anden kineser kunne finde på at stille på en dansk arbejdsplads.

Det, det drejer sig om, er, at der har været en udvikling igennem de sidste 20 år, hvor man selvfølgelig ikke har haft fuldt kendskab til de stoffers virkning på helbredet, man har arbejdet med. Det er jo sandheden. De skader, man ser i dag, skyldes først og fremmest fortidens synder. Der er ingen virksomhedsledere ved deres fulde fem, der ikke vil gøre alt for at skabe et fornuftigt arbejdsmiljø. De sørger for, at medarbejderne er tilfredse, og at de arbejder under trygge forhold.

Det, man fornemmer, og det, der kører en sådan debat fuldstændig skæv, er den politiske udnyttelse af tingene. Nogle af dem, der skulle varetage disse interesser, er de værste.

Vi oplevede i fjernsynet en læge, hr. Gregersen, som anklagede sine kollegaer for ikke at have anmeldt en eneste arbejdsskade til sundhedsstyrelsen. Det var selvfølgelig en fantastisk oplysning, men man spurgte jo sig selv, hvorfor i alverden hr. Gregersen, når han nu var så overbevist om, at de ikke overholdt arbejdsmiljøloven, så ikke havde sørget for, at der skete anmeldelse af disse kollegaer. Han kunne af gode grunde ikke svare på spørgsmålet. Enten var det, fordi han af kollegiale grunde ikke ønskede at blive hængt ud for urent trav, eller også var det, fordi han ikke havde belæg for det, han påstod over for offentligheden.

Den samme hr. Gregersen var primus motor med hensyn til, at vi i sin tid ikke fik en virksomhed i Vestsjællands amt. Han prøvede på at føre en skrækkampagne over for befolkningen om, at hvis der skulle fremstilles et produkt som vinylklorid, så var hele Vestsjælland i fare for at blive udryddet. Det er den form for argumentation, der gør det næsten umuligt at få en saglig debat på disse områder.

Selvfulgelig drømmer de fleste virksomheder om at kunne lave lukkede produktionssystemer, sådan at de ikke ser en eneste medarbejder inde i produktionsvirksomheden, og det bliver selvfølgelig enden på den teknologiske udvikling, der er i gang. Men i mellemtiden er det farligt at gå på arbejde, og dér kan man redde sig adskillige sygdomme. Det er en kendsgerning, og man skulle meget hellere sige til befolkningen rent ud, at sådan er forholdene. Men det er næsten lige så farligt at færdes uden for virksomhederne. Man kan f. eks. også få ondt i ryggen af at ligge for længe i sengen.

Den recept, der bliver fremført fra socialistisk side, har kun som konklusion, at det sikreste for danskerne er, at man lukker samtlige produktionsvirksomheder i landet, og så prøver man på at finde noget andet. Man kan opstille ønskesedler som til juleaften, og så kan man da håbe på, at der er nogle andre, f.eks. virksomheder og arbejdere i andre lande, der vil være med til at betale den spøg. Det, der er resultatet af den politik, der har været ført over for danske virksomheder her i landet igennem de sidste 20 år, er, at vi har måttet have udenlandske arbejdere og virksomheder til at producere og til at få overskud og låne penge til os til et

[Maisted]

overforbrug. Det er en urealistisk måde at se på tingene på.

Jeg håber, at arbejdsministeren vil sørge for, at der til stadighed sker en progressiv, en positiv udvikling på området, men at det er økonomisk velafbalanceret, sådan at vi ikke forsumper totalt som nation.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det, der kalder mig herop, er hr. Maisted's bemærkninger om, at der er nogle – dermed mener han selvfølgelig dem, der har rejst denne forespørgselsdebat – der mener, »at arbejdsgiverne er nogle dumme svin«. Til det må jeg sige til hr. Maisted, at der er altså også nogle, der kan blive så forkromede oven i hovedet, at de ikke er i stand til at bruge det. Jeg ved nemlig godt, hvad man lavede på den fabrik, hr. Maisted var indehaver af.

Det er skrappe løjer at stå og sige sådan til os. Vi ved måske bedre end andre – for vi har folk omkring os, der har fået arbejdsskader – hvor frygteligt det er at få en arbejds-skade, og så skal man høre på den slags udsagn fra hr. Maisted.

Det er tidligere blevet sagt af en partifælle til hr. Maisted: ja, der må ryge et ben, der må ryge en arm engang imellem. Nej, det må der ikke, for vi er blevet klogere. For 10 år siden skete der nogle ting af uvidenhed, og derfor vil jeg sige, at arbejdsgiverne ikke var nogle dumme svin, de vidste lige så lidt som os andre. Men når vi nu ved det, når vi nu har viden om det, skal vi så stadig væk sige, at der ikke skal gøres op med det? Nej, det skal vi ikke, hr. Maisted, og jeg kan forsikre for, at vi vil arbejde videre. Og så kan jeg i øvrigt fortælle, at vi ikke er kinesere.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Det er da meget rart, at man kan blive forkromet oven i hovedet. Det har jeg ikke prøvet, men det er dog en teknologisk landvinding. Jeg er da dybt imponeret over, at fru Lilli Gyldenkilde har kendskab til en virksomhed, jeg har drevet. Det er de færreste, der har det, i hvert fald var der en af hendes kolleger, der overhovedet ikke anede, hvad det drejede sig om.

Med hensyn til viden om farlige stoffer og med hensyn til det, der giver arbejdsskader, er det indlysende, at det er der da ingen mennesker der anvender med den forudsætning, at det skulle give arbejdsskader. Dér, hvor man har konkret viden om tingene, har man selvfølgelig grebet ind. I den virksomhed, jeg drev, og som fru Lilli Gyldenkilde henviser til, var det ganske indlysende, at vi sørgede for enhver form for beskyttelse imod farlige stoffer med den konkrete viden, vi havde. Det ville da være uanstændigt andet.

Det, jeg siger, er, at det udnyttes politisk, og at man fremfører synspunkter, som intet har med de reelle forhold at gøre, men udelukkende tjener det formål at give befolkningen et falsk indtryk af, hvilken indstilling arbejdsgivere og virksomhedsledere har til arbejdsmiljøet på danske virksomheder.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Ja, konkret viden og konkret viden. Det er meget, meget ofte ikke nok. Som vi diskuterede det i sidste uge, ved man helt konkret, at den fortsatte dispensation for asbest vil give nogle kræfttilfælde. Det er ikke kun fortidens synder, men også nutidens og fremtidens synder. Det kan ikke nytte, at hr. Maisted ryster på hovedet. Det ved vi, arbejdstilsynet har bekræftet, at sådan vil det være. Jeg synes, at vi skulle diskutere på et mere sagligt grundlag, end hr. Maisted gør.

(Kort bemærkning).

Tommy Dinesen (SF):

Jeg synes også, det er for dårligt at give socialisterne skylden for – dem giver hr. Maisted altid skylden for et eller andet – at vi har stået her og sagt, at arbejdsgiverne er nogle dumme svin. Jeg vil ikke sige, at jeg aldrig har sagt det, men jeg har ikke sagt det under denne debat.

Jeg prøvede på, da jeg fremlagde tingene, at gøre det nogenlunde neutralt, fordi nogle af vore folk forskellige steder siger, at der findes arbejdsgivere, der udmærket er klar over de problemer, der er, og prøver på at løse dem. Det, jeg også prøvede på, var at fortælle, at der altså findes både gode virksomheder og dårlige virksomheder, og de gode virksomheder kommer til at betale mere

[Tommy Dinesen]

end de dårlige og bliver derfor stillet ulige i konkurrencen. Inden for typograffaget og andre fag ved jeg, at der findes folk, som siger, at de har nogle udmærkede arbejdsgivere, men selvfølgelig ikke alle sammen, for arbejdsgivere er lige så forskellige som os andre. Men jeg kender jo hr. Maisteds indstilling til disse ting, så der er ikke noget nyt i det.

Formanden:

Må jeg ikke lige sige, at når jeg ikke greb ind over for udtrykket »dumme svin«, så var det, fordi jeg forstod, det var hr. Maisteds egen oversættelse af andres udtalelser. Hr. Maisted for en kort bemærkning.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Ja, det var for at skære ud i pap, hvad socialisterne mener.

Det, det drejer sig om, er, at arbejdsgiverne er klar over problemerne. Jeg vil godt se den virksomhed eller den arbejdsgiver, der ikke har taget forholdsregler over for problemer, han er klar over vil give et skadeligt arbejdsmiljø. Det tror jeg ikke hr. Tommy Dinesen kan fremkomme med et eneste eksempel på.

Med hensyn til asbest: jeg har ikke forstand på det, men jeg har fulgt debatten så længe, at jeg har forstået, at myndighederne har givet dispensation, fordi de ikke mente, at der var tale om fare for medarbejderne. Man havde foretaget, og man kunne foretage sådanne sikringer af medarbejderne, at det ikke gav en aktuel fare, og man ville senere lave en anden form for produktion, så man fritog medarbejderne for disse særlige sikkerhedsforanstaltninger i form af masker, og hvad ved jeg, sådan at det var nemmere at arbejde; man havde selvfølgelig taget højde for problemerne her og nu.

Typografvirksomheder ligger også uden for mit område, men jeg skulle da kende typograferne dårligt, om de ikke havde sørget for at få en fornuftig aftale med deres arbejdsgivere.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Hr. Tommy Dinesen startede denne debat med at omtale nogle økonomiske aspekter. Der blev spurgt: hvor mange penge vil man

bruge på arbejdsmiljøet? Hvor mange flere vil der blive antaget? Det er ud fra en tro på, at det hele bliver bedre, hvis bare vi ansætter flere mennesker, hvis bare vi afsætter flere midler.

Det er klart, at der er sket en enorm udvidelse af området, siden arbejdsmiljøloven trådte i kraft. I juni 1977 var der 466 normerede stillinger i arbejdstilsynet, og på finansloven for 1985 er vi oppe på et samlet personaleforbrug, der svarer til 895 heltidsstillinger. Jeg må sige, at arbejdstilsynet gerne ville have haft 47 nye stillinger til, men det har vi ikke kunnet give, fordi vi jo er nødt til at være tilbageholdende og holde os inden for nogle rammer.

Det, man så har gjort i arbejdstilsynet – det er egentlig meget spændende – er, at man har sat en omstillingsproces i gang, som fra 1985 inden for de givne rammer giver det, vi kalder »arbejdet i marken« en bredere placering. Det vil sige, at man har overført stillinger fra arbejdstilsynet til kredsene, således at man styrker det lokale arbejde og styrker den kontakt, der så kan være direkte til virksomheder og sikkerhedsorganisationer. Det synes jeg er positivt.

Hr. Tommy Dinesen sagde, at BST er gået i stå. Det er BST ikke. Vi har afventet den såkaldte midtvejsrapport, og den er nu, som jeg sagde indledningsvis, til høring i det centrale BST-udvalg, og det har endnu ikke udtalt sig om den.

Hr. Tommy Dinesen sagde også, at BST slet ikke fungerer. Dertil må vi sige, at BST har det omfang og det indhold, parterne blev enige om, dengang man startede BST.

Selv om det er længe siden nu, må jeg sige, at jeg var ret forbløffet over hr. Taanquists indlæg. Hr. Taanquist synes jeg faktisk ikke var nær så meget ude på at få et samarbejde, som SF var, det må jeg sige helt ærligt.

Hr. Taanquist sagde: alt er gået i stå med den nuværende regering. Hr. Taanquist blandede, synes jeg, en hel masse ting sammen, fordi han sagde, at alt var gået i stå med regeringen, og at regeringen slet ikke ville have nye regler på området. Det, regeringen gjorde, var, at den lyttede til, hvad arbejdsgiverne sagde, og det var selvfølgelig dårligt, hvad arbejdsgiverne sagde. Det betød, at regeringen slet ikke gjorde noget. I samme øjeblik sagde hr. Taanquist, at det hele var så galt, at

[Arbejdsministeren]

arbejdsmarkedets parter i arbejdsmiljørådet blev nødt til at blive enige og ligesom lægge pres på ministeren.

Det passer ikke rigtig sammen, at på den ene side påvirker arbejdsgiverne regeringen til ikke at gøre noget, og på den anden side bliver parterne i arbejdsmiljørådet enige om nogle ting, som jeg oplever som noget positivt.

Med hensyn til nogle af hr. Taanquists andre udtalelser om sikkerhedsuddannelsen tror jeg ikke, jeg kan sige det bedre, end fru Lone Dybkjær gjorde det. Dette var et spørgsmål om at prioritere det mere væsentlige fremfor det mindre væsentlige, og det var derfor, vi ændrede den såkaldte § 9-uddannelse inden for HK-området.

Vi har ikke stoppet BST. Vi er i en fase, hvor vi afventer midtvejsrapporten, og vi skal så finde ud af, hvad vi gør med en vide-reudbygning af BST, hvordan vi kan få tingene til at køre bedst muligt.

Der er også udsendt vejledninger om det psykiske arbejdsmiljø, noget, jeg sagde meget om i mit første indlæg.

Det er rigtigt, at antallet af arbejdsskader tilsyneladende er stigende. Jeg er ikke sikker på, at det forholder sig, som hr. Taanquist siger, at det er, fordi der sker flere arbejdsskader. Det er i hvert fald givet, at der er flere arbejdsskader, der bliver anmeldt, end tidligere. Jeg tror, det hænger noget sammen med, at der er en større bevidsthed omkring arbejdsskader. Jeg tror også, at det hænger sammen med, at man har indført en karensdag, sådan at man måske ind imellem kan finde på at kalde noget en arbejdsskade, som man tidligere ville have betragtet som forår-sagende en almindelig sygedag.

Jeg mener ikke, det er rigtigt, at arbejdsmiljørådet, sådan som det kører nu, er blevet reduceret til et ankeorgan. Arbejdsmiljørådet arbejder netop nu med handlingsplanen for næste år, og det tyder på, at man har tid til at drøfte nogle principielle, nogle langsigtede ting på en meget relevant måde.

Hr. Taanquist nævnte eksemplet med hjemmehjælperen. Det mener jeg sådan set er rigtigt. Det er en af de ting, vi vil tage fat på, og det er planen, at det skal indgå i vores handlingsplan.

Hr. Taanquist sagde til sidst, at ministeren må følge arbejdsmiljørådets indstillinger. Nu er det jo altså således, at arbejdsmiljørådet er

rådgivende for ministeren. Nogle gange er parterne i arbejdsmiljørådet enige, andre gange er de det ikke. Det vil sige, at det faktisk ikke er arbejdsmiljørådet, der er regeludstedende, men ministeren eller direktøren.

Hr. Bo Kristensen tog sit udgangspunkt i trygheden for den enkelte på virksomheden, og det synes jeg er et meget rigtigt udgangspunkt.

Fru Hanne Severinsen var inde på væsentligheden i at foretage en prioritering af, hvad der virkelig brænder på på det arbejdsmiljø-mæssige område, og hvad vi kan lade ligge som mindre væsentligt. Det er en prioritering, jeg fuldt ud deler.

Fru Lilli Gyldenkilde havde nogle betragtninger om, at vi måske skulle have et system, hvor det slet ikke skulle være nødvendigt at benytte sikkerhedsudstyr af den ene eller den anden art. Det tror jeg ikke rigtig er muligt. Jeg tror, vi må erkende, at der på mange forskellige områder må udføres arbejde, som forudsætter, at de, der udfører arbejdet, anvender sikkerhedsudstyr eller værnemidler af den ene eller den anden art.

Jeg var glad for fru Lilli Gyldenkildes udtalelser om, at det, der er sket, er godt, men det er bare ikke nok, der skal ske noget mere. Det synes jeg er en positiv betragtning.

Der er én ting, der var lidt fagligt forkert. Fru Lilli Gyldenkilde sagde, at parterne i arbejdsmiljørådet er forpligtet til at blive enige. Det er de ikke. Der kan meget vel fremkomme en indstilling til ministeren, hvor parterne ikke er enige. De har altså været enige om handlingsplanen for næste år, og jeg betragter det som noget positivt, at de er blevet enige om det. Men der er ingen forpligtelse for parterne til at blive enige om det, og det kan være et udtryk for, at begge sider af bordet, om jeg så må sige, er interesseret i et bedre arbejdsmiljø og i, at man får lavet nogle fornuftige handlingsplaner.

Fru Lilli Gyldenkilde mente, at man i 1985 beskæftigede sig med de samme emner som i 1984. Ja, det er rigtigt, men det hænger sammen med, at de problemer, vi har, er så store, at vi ikke kan klare dem inden for et enkelt år.

Vi har i dag nogle helt andre arbejdsmiljøproblemer, end vi havde for 10 år siden. Det var noget af det, fru Lone Dybkjær var inde på. Fru Lilli Gyldenkilde har også været inde på det. Vi gør noget, vi løser nogle proble-

[Arbejdsministeren]

mer, vi skaber en større bevidsthed. Der kommer hele tiden nye stoffer og materialer, som vi ikke kendte for 5 eller 10 år siden, og det gør selvfølgelig, at opgaven i dag er anderledes, end den var for 5 eller 10 år siden.

Nogle af hovedproblemerne, støj, organiske opløsningsmidler, malersyndromet og alt det dér, kan vi ikke løse fra det ene år til det andet, og derfor er der nogle opgaver, der må køre videre. Vi må prøve på at sætte i gang. Vi kan ikke sige, at vi kan løse alle støjproblemer her i 1985, men vi må prøve på at tage fat på problemerne. Der kommer måske også nye opløsningsmidler.

Jeg kan huske, at da jeg underskrev bekendtgørelsen om stoffer og materialer, sagde jeg: nå, hvor mange er det så, der skal registreres? Da jeg fik svaret – jeg tror, det var noget med 20.000–25.000 – blev jeg helt stiv, og jeg tænkte: er der virkelig så mange stoffer, plus det, at der stadig væk kommer nye til?

Jeg kan sige her, når jeg nu taler om stoffer og materialer, at jeg var meget glad for fru Lilli Gylenkildes bemærkninger om, at hun opfatter det, som om jeg tager problemerne med stoffer og opløsningsmidler meget alvorligt. Det gør jeg, bl.a. fordi jeg har en social fortid, hvor jeg har set mange sager med folk, der led af malersyndromet, og ved, at det er rigtigt, at folk bliver meget syge af opløsningsmidler.

Med hensyn til spørgsmålet om registre er det rigtigt, at vi prøver på i arbejdstilsynet at få en opblødning omkring det, således at flere kan få adgang til de registre.

Jeg vil gerne sige til fru Lone Dybkjær, at når man skal diskutere et væsentligt problem, tror jeg faktisk, det er et meget godt udgangspunkt, hvad man egentlig ville ønske for dem, der står én nærmest. Fru Lone Dybkjær sagde: ville man ønske for sin søn eller datter, at de blev hjemmehjælper eller slagteriarbejder eller maler? Det synes jeg altid er en god måde at spørge på, når man skal finde svaret på et vanskeligt spørgsmål. Man ønsker vel det mest trygge og det bedste for dem. Det er rigtigt, at man ikke kan garantere, at de ikke bliver nedslidt på den ene eller den anden måde. Man kan få stress af monotont arbejde, som man kan få stress af meget krævende arbejde og selvfølgelig af fysisk belastende arbejde.

Det er også rigtigt, at det, det gælder om, er, at vi foretager en prioritering af opgaverne. Det gælder om, at vi finder ud af, hvad det er for nogle arbejdsområder, hvor mennesker risikerer at miste livet eller skade sundheden. Det kan ikke være rimeligt, og vi må sætte alle midler ind for at forhindre, at det sker. Så er det måske ikke helt så væsentligt, om man på HK-området får en sikkerhedsuddannelse eller ikke, hvor mange timer det nu er. Det er meget væsentligt at foretage denne prioritering.

Det er også væsentligt, synes jeg, at være økonomisk bevidst. Jeg tror heller ikke på, at alting bliver bedre, bare man poster penge i det. Selvfølgelig kan penge hjælpe meget, men det er ikke nok. Det er også et spørgsmål om, at man finder ud af, hvad det er for nogle områder, vi skal sætte ind på, og at vi vurderer, om de ting, vi har sat i værk, fungerer godt nok. Det er sådan noget, vi nu er i færd med på BST-området.

Fru Lone Dybkjær var inde på det offentliges ansvar, samfundets ansvar. Det er rigtigt, at man traditionelt har følt, at det var væsentligt at have parterne med inde i billedet. Jeg tror nu egentlig, at der er interesse hos begge parter for et sundt arbejdsmiljø. Men det er også klart, at der for samfundet er nogle interesser, og disse interesser går bl.a. på det menneskelige: vi kan ikke være bekendt, at folk bliver syge eller dør af at gå på arbejde, hvis vi finder ud af, at der også er arbejdsmiljøårsager til dette. Der er selvfølgelig også et økonomisk ansvar for samfundet, der skal betale invalidepensionen eller hospitalsopholdet. Derfor har samfundet også interesse i, mener jeg, at vi har et godt og et sikkert arbejdsmiljø.

Fru Elisabeth Bruun Olesen var – det var vist dér, de udtryk i debatten kom ind, som formanden ikke syntes var så gode – ret negativ over for arbejdsgiverne og brugte udtrykket, at arbejdsgiverne skal have lig på bordet, før de vil gøre noget på miljøområdet. Det synes jeg er en meget voldsom anklage. Jeg kan bedre lide det nuancerede udtryk, SF anvender i denne debat, at der er gode arbejdsgivere, og der er måske dårlige arbejdsgivere. Der er lønmodtagere, der bruger sikkerhedsudstyr og værnemidler, og der er nogle, der ikke gør det. Der er brug for oplysning. Der er brug for at få folk motive-

[Arbejdsministeren]

ret til at gøre en indsats på arbejdsmiljøområdet.

Roulunds Fabriker blev nævnt konkret. Roulund og arbejdstilsynet er nu gået i gang med en plan, hvor man prøver på, om man kan lave en ordening å la den, man har på Dansk Eternit-Fabrik i Ålborg, hvor man aftrapper anvendelsen af asbest, så det bliver tidsbegrænset. Jeg må sige, efter at jeg har haft et møde med Roulunds ledelse, at jeg kun har mødt en positiv holdning fra Roulunds side. Jeg synes, det er forkert på denne baggrund at rette en så voldsom kritik mod en dansk erhvervsvirksomhed. Jeg mener ikke, den er rigtig.

Fru Elisabeth Bruun Olesen var også inde på BST og sagde, at det fungerer godt nogle steder – det synes jeg da er udmærket – men at hele strukturen skal laves om, således at det er arbejderne alene, der kører BST. Jeg har ikke rigtig fantasi til at forestille mig, hvordan det skulle komme til at køre i praksis. Jeg er ikke sikker på, at det er det resultat, vi når frem til, når vi har vurderet midtvejsrapportens indhold.

Hr. Maisted var inde på nogle betragtninger, jeg kan tilslutte mig. Hr. Maisted sagde som konklusion, at det, det drejer sig om, er at få en positiv udvikling på arbejdsmiljøområdet, men også en økonomisk velafbalanceret vurdering.

Tommy Dinesen (SF):

Jeg vil godt sige tak til ordførerne, der har været oppe for at sige nogle ting om den redegørelse, vi har bedt om. Jeg vil også godt sige tak til ministeren, fordi hun, så vidt jeg opfatter det, er betydelig mere positiv i dag, end ministeren var, dengang hun var ordfører for de konservative.

Ministerens vil selvfølgelig ikke sige noget om, hvor mange flere der skal ansættes, og hvor mange flere penge man skal bruge, og hun siger, at det jo ikke er sikkert, at det bliver bedre, fordi man bruger mange penge eller ansætter flere folk. Det er da fuldstændig rigtigt. Alle taler om forebyggelse, og det ville være rart, om man havde en mere langsigtet planlægning på dette område. Som hr. Bo Kristensen sagde: der er afsat 10 mill. kr. mere, men hvad koster en invalideret arbejder? Hvad koster en hjerneskadet arbejder? Ja, for dem, der mener, at det koster noget

med 1 mill. kr. pr. arbejder, hvis man kan regne den slags ting ud i penge, når man tager familien med, er det jo ikke ret meget, der er afsat. Den slags ting kan man selvfølgelig ikke sætte priser på. Det er rigtigt, at der er en masse bureaukrati – det startede jeg også med at sige – inden for dette enorme område. Alle, der sætter sig ordentligt ind i det, ved, at det er et enormt område, og at det er bureaukratisk.

Når jeg siger, at BST er gået i stå, så er det, fordi jeg har læst i Metal og andre fagblade, at det mener fagbevægelsen. Derfor skal man være meget opmærksom på disse ting. Den måde, man kan lave branchegrupper på, viser, hvordan man kan undgå besøg på sin virksomhed. Hvis f.eks. en virksomhed i Kalundborg inden for en speciel branche ikke vil tilmelde sig BST, tilmelder man sig et andet sted, fordi der er nogle steder, hvor det er billigere. Det kan man f.eks. gøre i Herning, og jeg vil garantere for, at eftersom det tager 4 timer at komme fra Herning til Kalundborg, bliver den virksomhed aldrig besøgt af BST. Det er sådan nogle smutveje, der skal stoppes, og det er derfor især BST, der skal ses på.

Det siges af folk, der er ansat i BST, at det, meget af tiden går med for øjeblikket, er at finde ud af, hvem der ikke betaler sit bidrag til bedriftssundhedstjenesten. Så skal man ud og prøve på at kræve penge ind, og alle ved, at det tager et par år eller sådan noget. Derfor går man ikke ud på en virksomhed, hvis ikke den har betalt det bidrag, den skal, til BST. Der er altså nogle helt enorme mangler ved BST for øjeblikket. Man kan selvfølgelig godt sende kongens foged ud, men det tager for lang tid. Det er derfor, vi i det dagsordensforslag, der ligger her, siger, at der skal ske en koordinering, men også, at der skal ske en opprioritering. Så kan man selvfølgelig lægge mange ting i det.

Jeg fatter sådan set ikke, at fru Lone Dybkjær ikke kan gå ind for dagsordensforslaget, for fru Lone Dybkjær var enig i, at der var virvar, at der var bureaukrati. Det, vi prøver på, er bl.a. ikke at skrive alt for meget, som der skal bruges en masse penge på, men selvfølgelig skal der forskes. Hvis vi ikke får forsket, så sker der det, at der ikke bliver uddannet nogen arbejdsmedicinere, og så er vi lige vidt. Hvad skal vi så bruge disse ting til,

[Tommy Dinesen]

hvis ikke de fungerer? Det er det, der er så vigtigt i den her sag.

Fru Lone Dybkjær var også inde på, at man nok på et eller andet tidspunkt ville komme med noget fra de radikales side, fordi det hele skulle laves om. Hvis jeg kender dette folketing bare nogenlunde, så vil jeg tro, at når man skal lave sådan noget som dette her om, så tager det i hvert fald en 5, 6, 7 år. Derfor kommer vi med dette dagsordensforslag for at forbedre det eksisterende system, således at det kan fungere, og også således, at man kan trække på et register med oplysninger; det er vigtigt. Også det er bureaukratisk, der er så mange forskellige ting i systemet, som man ikke ved hvor bliver samlet henne. Jeg nævnte før cancerregisteret som et af disse registre, men arbejder det sammen med andre, og hvem trækker på hvad, og hvorfor får man ikke at vide, hvad man kan få kræft af? Det kunne man jo lige så godt få at vide med det samme, for de ved det jo.

Når hr. Bo Kristensen og fru Hanne Seve-rinsen siger en masse om information, og det går nok, og det er farligt at leve, og hvad ved jeg, kan vi kun give dem ret. Men der ligger altså en forskel deri, at hvis man søger arbejde i dette land, så er det også samfundet, der siger, at understøttelsen skal tages fra de på-gældende, hvis de ikke tager det arbejde, som de bliver sendt til. Derfor er samfundet ansvarligt. Vi bør jo gøre noget ud af at prøve at få sundhedsudgifterne på de 30 mia kr. ned. Og her drejer det sig om forebyggelse, det ved alle.

Jeg kunne godt tænke mig at spørge hr. Bo Kristensen, hvordan hr. Bo Kristensen mener at de praktiserende læger skal ind i systemet, for hr. Bo Kristensen sagde noget om det, men gav ikke noget konkret bud på det. Mener hr. Bo Kristensen, at det fungerer med de praktiserende læger i dag, når det drejer sig om arbejdsmiljø? Jeg var jo netop inde på en rapport, der er udgivet af Foreningen af yngre læger eller Ugeskrift for Læger, som siger, at lægerne ikke ved, hvad de skal gøre. Jeg ved ikke, om de har for mange patienter, eller hvad det er, der er galt, men noget er der altså galt på det område.

Hr. Dohrmann og hr. Maisted var inde på, at det går godt, og der skal slet ikke ske noget, og socialister kommer kun med en masse

ting, der koster en masse penge, og vi vil så en masse tvivl alle steder og siger, at arbejdsgiverne er nogle slemme mennesker. Nu har jeg før diskuteret dette her med hr. Maisted, og det forbavser mig ikke, at hr. Dohrmann har den indstilling, men jeg vil sige til både hr. Dohrmann og hr. Maisted, at jeg kommer fra en arbejdsplads, hvor man arbejder med nogle af disse ting. Jeg har arbejdet med det i 25 år; jeg ved godt, hvad det drejer sig om. Siden jeg er kommet i folketinget, er der tre mennesker på min arbejdsplads fra 40 års alderen og opefter, der er døde, og der en én, der er indlagt på et stort hospital her i nærheden. Det drejer sig altså om mennesker. Det er sjældent, jeg tager den slags ting frem i folketingssalen, men jeg synes, det er nogle grovheder, der bliver fyret af fra de to herrers side, og de skulle hellere holde sig væk fra talerstolen, hvis ikke de kan sige noget, der er betydelig pænere om arbejderne og deres arbejdspladser og de farer og farlige stoffer, som de arbejder med.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Det er klart, at der er forskel på arbejdsgiverne. Selvfølgelig er der det, det mener VS skam også. Der er gode arbejdsgivere, og der er dårlige arbejdsgivere, og jeg er da glad for, at arbejdsministeren allerede har henvendt sig til Roulund. Jeg er også glad for, at Roulund nu har en mere positiv holdning til, at man kan sætte en tidsgrænse på dispensationen, men jeg er knap så glad for, at det ikke er gjort meget før. Og hidtil har asbestens historie altså været en historie om lig.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Jeg må sige til hr. Tommy Dinesen, at jeg synes bestemt, det er hr. Tommy Dinesen, der er grov ud over alle grænser. Hr. Tommy Dinesen kommer herop og fortæller, at der er tre mennesker, der er kommet alvorligt til skade på en arbejdsplads, hvor han har været i 25 år. Ja men hvordan i alverden skulle vi andre have en jordisk chance for at gå ind i den diskussion, når hr. Tommy Dinesen ikke fortæller, hvad det drejer sig om, hvad de tre mennesker er kommet til skade ved, så vi har en jordisk chance for at sige, at det vil

[Maisted]

vi selvfølgelig til enhver tid tage afstand fra. Det er dog en ejendommeligt form for argumentation.

Jeg sagde heroppefra, at enhver arbejdsgiver med viden om konkrete muligheder for fare for deres medarbejdere selvfølgelig vil tage alle fornuftige skridt, der eliminerer disse farer. Men der er jo en række ting, som man ikke har haft kendskab til før i tiden, og en masse af de ting, vi diskuterer, er fortidens synder, som der nu er taget højde for. Det er jo ikke det samme, som hr. Tommy Dinesen siger.

Det, jeg påpeger, og det, jeg fremhæver, er, at hr. Tommy Dinesen bruger disse diskussioner i politisk øjemed ved at give det udseende af, at der ikke hele vejen rundt er en positiv indstilling til at løse problemerne. Det er en uanstændig måde at føre debat på, og jeg vil bede hr. Tommy Dinesen om at komme med konkret viden heroppefra, sådan at vi andre kan have en fair chance for at svare hr. Tommy Dinesen på det indlæg, hr. Tommy Dinesen fremførte.

(Kort bemærkning).

Tommy Dinesen (SF):

Hvis jeg sagde, tre var kommet til skade, så kan jeg nu sige, de er døde. Det var det, jeg mente i hvert fald, og det mener jeg også var det, jeg sagde.

Da vi diskuterede arbejdsmiljøloven i 1982, stillede hr. Maisted sig også herop og sagde, at det var synd for alle de automobil-lakerere, og at man var så grim over for dem, at der skulle udluftning til, og hvad ved jeg. Opløsningsmidler var slet ikke farlige og sådan noget. Jeg har taget talen med, hvis hr. Maisted ikke kan huske den. Jeg var ikke engang med i debatten, men jeg gik op alligevel, fordi jeg syntes, det var fantastisk, at man kunne sige sådan. Men jeg kender jo hr. Maistedes synspunkter, så der er ikke noget nyt i det.

Men jeg synes, det er groft, fordi det er så alvorligt, og som fru Lilli Gyldenkilde også har sagt, er der jo nogle af os, der en gang imellem møder nogle af de mennesker, som ryger ind i dette her system, som er frygteligt, og også er bureaukratisk. Jeg kender til en, der har fået malersyndromet. Der er en psykolog, der kalder manden kværlantforrykt, han kan ikke komme igennem systemet, selv

om han har malersyndromet, og sådan kunne vi blive ved.

Derfor er dette en meget, meget alvorlig sag for nogle af os, og det er ikke bare noget med at svine arbejdsgiverne til. Jeg har pas-set meget på – det har jeg sagt tre gange nu – hvad jeg har sagt om arbejdsgiverne, for nogle af dem er gode nok.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Ja, det blev altså ikke bedre i anden runde. Selvfølgelig er det da klart, at jeg vil beklage, at tre mennesker er døde af arbejdsskader, men jeg har på intet tidspunkt fået at vide, hvad disse arbejdsskader gik ud på.

Så siger hr. Tommy Dinesen, at jeg skulle have sagt, at opløsningsmidler ikke var farlige. Altså undskyld, hr. Tommy Dinesen, det kan jeg aldrig nogen sinde have udtalt mig om, for jeg er altså stærkt belastet i den sammenhæng, fordi jeg er konkret vidende om, hvad opløsningsmidler er.

(Kort bemærkning).

Dohrmann (FP):

Hr. Tommy Dinesen må jo føle sig enormt trængt, når han kan stå og sige den slags usandheder. Men jeg vil gerne bede hr. Tommy Dinesen om at sige, hvad jeg har sagt af negative ting om danske arbejdere. Jeg sagde oven i købet, at vi selvfølgelig skulle have gode og sunde arbejdspladser herhjemme. Så tilføjede jeg, at det mener jeg også der findes. Og jeg mente i øvrigt – og det har jeg igen i et referat – at det var noget, arbejdsgiverne og lønmodtagerne i fællesskab gik og fandt ud af, fordi det var i alles interesse, at disse forhold var i orden. Og jeg vil ærligt talt bede hr. Tommy Dinesen i hvert fald trække de ord tilbage igen. Jeg har den største respekt for danske arbejdere. Jeg mener, det er nogle af de bedste overhovedet i verden.

Men jeg mener også, som hr. Maisted lige har sagt, at det, hr. Tommy Dinesen gør, er at bruge også denne sag i en politisk kamp. Det har ikke noget med saglighed at gøre.

(Kort bemærkning).

Tommy Dinesen (SF):

Nu kan en politisk kamp altså godt være saglig. Det er før set og hørt.

[Tommy Dinesen]

Hr. Dohrmann sagde: denne debat er komplet overflødig, og sagde så, at de kunne finde ud af det selv alle sammen. Hvis debatten er overflødig, så må man jo gå ud fra, at det er, fordi der ikke er behov for den eller sådan noget lignende, det kører godt nok deruda'. Sådan må jeg da opfatte hr. Dohrmann.

Taanquist (S):

Jeg kan ikke være utilfreds med, at ministeren finder, at mit indlæg var mere kritisk end selv fru Lilli Gyldenkildes, det passer vist meget godt til min stemning, for jeg er meget kritisk over for den arbejdsmiljøpolitik, som regeringen fører.

Jeg skal ikke gå i detaljer, men et af de udtryk, der kom frem i denne diskussion, og som også kom frem under diskussionen for 2 år siden, var, at regeringen sagde, at man ville gøre noget, hvis det drejede sig om alvorlige og veldokumenterede trusler. Det er nok her, vi er fuldstændig uenige. Hvis det var det, det drejede sig om, kunne vi lade hele næste punkt på dagsordenen udgå.

Ministeren har selvfølgelig ikke haft lejlighed til at læse mit indlæg og har nok ikke hørt alt for godt efter. Jeg sagde ikke, at alting var gået i stå, og ikke, at bedriftssundhedstjenesterne var gået i stå, men at udbygningen af dem var gået i stå, helt i overensstemmelse med det, ministeren sagde for 2 år siden om, at hun ville sætte udbygningen af bedriftssundhedstjenesterne i stå indtil videre. Det er det, der også er sket til overmål.

Når ministeren siger, at man ikke har forringet fra regeringens side, så kunne jeg da spørge, om det ikke er rigtigt, at ministeren har forringet sikkerhedsuddannelserne. Er det ikke rigtigt, at ministeren altså har stoppet for udbygningen af bedriftssundhedstjenesterne? Er det ikke rigtigt, at ministeren har ændret på nogle vejledninger om det psykiske arbejdsmiljø, som virkelig var gode, som de forelå fra arbejdstilsynets side? Jo, det er rigtigt.

Hr. Bo Kristensen fik det til at se ud, som om det nu drejede sig om den enkelte ude på arbejdspladsen, og jeg fik virkelig fornemmelsen af, at ansvaret skulle lægges derud; den enkelte måtte informeres, så han vidste, hvad det drejede sig om. Men hvad nytter det f.eks., at den enkelte ved, at man skal

bruge beskyttelsesmidler, hvis beskyttelsesmidlerne ikke er til stede? Hvad nytter det, at den enkelte er i stand til at læse en brugsanvisning, hvis brugsanvisningen ikke er på arbejdsstedet, men et andet sted eller slet ikke eksisterer? Og med hensyn til at informere de enkelte arbejdstagere, så er det da helt i modstrid med, at man som nævnt har skåret ned på § 9, sikkerhedskurserne.

Så vil regeringen måle sin succes på, hvor mange meddelelser der er gået ud fra arbejdstilsynet. Det kan man selvfølgelig godt, men det er jo ikke mængden af meddelelser og vejledninger, der går ud, som er afgørende, det er, hvad de indeholder. Her vil jeg igen henvise til f.eks. vejledningerne om det psykiske arbejdsmiljø, som ministeren jo trak tænderne ud på, inden de nåede ud.

Fru Hanne Severinsen holdt en pæn tale, og jeg kan godt lide pæne taler, men der er ikke så forfærdelig meget i den. Fru Hanne Severinsen vil gerne forbedre forholdene i arbejdsmiljøet, men vil fru Hanne Severinsen være med til at udbygge bedriftssundhedstjenesterne bare for de udsatte, de mest belastede brancher? Der er en 2-3 belastede brancher, som bør være med. Vil fru Hanne Severinsen være med til det, ellers er det jo tom snak? Fru Hanne Severinsen mener også, at forskningen skal styrkes, men vil fru Hanne Severinsen være med til at bevilge flere penge til forskningen? Det hører vi ikke noget om.

Fru Lone Dybkjær måtte nødvendigvis sige en hel del om § 9-uddannelserne. For det første er problemet måske ikke alene det, at man nedskar dem, men at man ikke ville lytte til arbejdsmiljørådet med hensyn til deres længde. Hvis de ikke duede, ville det, som jeg allerede sagde for 2 år siden, dog være hensigtsmæssigt at lave dem om i stedet for at afskaffe dem.

Fru Lone Dybkjær kritiserer, at vi blot ville bevilge mere til forskning. Ja, det kan man godt sætte lidt mere kød på, men hvor meget det skal være, skal jeg ikke udtale mig om. Men det er da urimeligt, at når HK skal lave den eneste grundlæggende, grundige undersøgelse om det punkt, vi skal drøfte som næste punkt på dagsordenen, så må de selv ud og skaffe pengene til det. Det er dog for dårligt.

Til hr. Dohrmann vil jeg sige, at det er helt forkert, at dette dagsordensforslag vil

[Taanquist]

koſte arbejdspladser. Tværtimod ved vi jo, at et forbedret arbejdsmiljø ville give mange arbejdspladser. Det ville give danske arbejdspladser, og det ville give arbejdspladser, der i meget lille grad belastede betalingsbalancen, og oven i købet ved vi af erfaring, at det også ville give os nogle nye eksportmuligheder.

Jeg har nævnt, som den sidste diskussion her også har været inde på, at der er mennesker, der har et dårligt arbejdsmiljø på grund af for dårlige normeringer, og jeg kan da også godt citere det. I hvert fald indtil for kort tid siden var der også andre områder, hvor vi ved at man satte menneskeliv til på grund af et dårligt arbejdsmiljø, men det passer jo i øvrigt meget nøje med hr. Dohrmanns og hans partis arbejdsmiljøpolitik gennem alle tider.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg skal sige tak til arbejdsministeren for et par ting, som jeg har takket for én gang, men jeg vil gøre det alligevel, fordi det jo ikke er så tit, vi er enige.

Jeg vil med stor interesse følge, hvornår vi får gennemført en oplødning omkring registrene, for en af de ting, som jeg lige fra den bekendtgørelse blev lavet, har syntes var noget af det mest belastende ved den overhovedet, har været, at der ikke kunne åbnes, sådan at de mennesker, der har brug for disse ting, virkelig kunne bruge dem i en forskningssammenhæng, men også i andre sammenhænge. Så jeg synes, det er godt, at vi er nået dertil.

Arbejdsministeren siger – og det var samstemmende med det radikale venstres ordfører, fru Lone Dybkjær – at ikke alt løses ved at pøse penge i det. Nej, det er såmænd rigtigt i mange sammenhænge, men jeg er lidt bange for, at det i denne sammenhæng altså kommer til at betyde, at vi alligevel pøser penge ud, bare til noget andet, nemlig til flere invalidepensionister, flere arbejdsskadede. Det er jo vores bekymring, som jeg såmænd tror vi alle sammen deler. Jeg vil ikke ind i dette med, at nogle er bedre end andre, for jeg tror, at vi nogenlunde vil det samme, men spørgsmålet er altså, om vi vil ofre på det, om vi vil prioritere det. Og jeg synes, at man burde prioritere disse ting meget højere.

Jeg vil gerne tage et par eksempler op, fordi der har været efterspurgt nogle eksem-

pler på, at man kan bevise noget om, hvor galt det kan gå. Jeg kan huske en sag fra et firma i Ålborg, der hed Printca, hvor det pludselig viste sig, at en påfaldende stor del af de ansatte, som var kvinder, var udsat for at få operationer for celleforandringer i livmoderen. Det er ikke noget, vi normalt forbinder med arbejdsmiljø, men alligevel viste det sig, da vi først fik den sag frem, fik stillet spørgsmål om den her i folketinget, virkelig fik fyret op under den sag, at der var problemer på virksomheden. Arbejdsmiljøet kunne ikke siges direkte at være årsagen til, hvad der var sket, men der var så store problemer, at man heller ikke kunne afvise det. Og det siger jo noget om, hvor vigtigt det er at gå ind med forebyggende arbejde. Der blev så også lavet det, der skulle laves, med udsugning og sådan noget, og nogle blev flyttet fra ét arbejde til et andet, og det var jo udmærket.

Det andet, jeg gerne vil sige, er, at når nogle står her og siger: ja men vi ved ikke nok, så er det ikke rigtigt. Fortidens synder, det er rigtigt; dengang vidste vi ikke nok, men vi ved i dag, at epoxy er livsfarligt, hvorfor forbydes det ikke? Vi ved, at asbest er livsfarligt, hvorfor forbyder vi det ikke? Det er godt, at man nu har fået aftaler med de virksomheder, som arbejder med disse ting, men disse stoffer burde forbydes, vi burde finde erstatningsmaterialer, for vi ved nok om dem.

Det samme kan man sige om de opløsningsmidler, som malere og typografer bruger. De bruger noget, der er så rædselsfuldt, og som hedder toluol, og man ved, at det er kræftfremkaldende. Så er det galt, at vi ikke kan komme videre i arbejdet med at få oplysninger frem om stofferne, finde ud af, hvordan vi kan bruge et andet stof i stedet, og på den måde hverken pøse penge det ene eller det andet sted hen, men simpelt hen sørge for, at folks liv og helbred bliver så godt, at de ikke skal have invalidepension, og at virksomhederne ikke skal bringes ud i nogen situationer, der er helt umulige.

Jeg skal stoppe her og sige, at denne debat som så mange debatter har vist, at der er to holdninger herinde. Den ene er, at man skal løse tingene individuelt, man skal gøre det med sikkerhedsudstyr til den enkelte. Jeg tror, det var fru Hanne Severinsen, der var inde på, at det var dog for galt, når det i en

[Lilli Gyldenkilde]

undersøgelse havde vist sig, at slagteriarbejderne ikke brugte deres sikkerhedshandsker i det omfang, de burde. Hvis man nogen sinde har været på et slagteri – uden at jeg i øvrigt vil forsvare, at man ikke bruger sikkerhedshandsker – så er det i alt fald forståeligt, for det skal gå så stærkt, at man dårlig nok har tid til at tage dem af eller på. Tempo, akkordarbejde er væsentlige årsager også til, at vi får så mange arbejdsskader.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Tommy Dinesen (SF) og Taanquist (S) (se foran) forkastedes, idet 50 (S, SF og VS) stemte for, 60 (KF, V, RV, CD, FP, KrF og FD) imod.

Hermed sluttede forespørgslen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

10) Forespørgsel nr. F 23:

Forespørgsel til arbejdsministeren:

»Vil regeringen redegøre for de beskæftigelsesmæssige, ligestillingsmæssige og arbejdsmiljømæssige konsekvenser af indførelsen af ny teknologi inden for informationssektoren med specielt vægt lagt på skærmterminalarbejdet?«

Af Elisabeth Bruun Olesen (VS) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 25/4 85. Fremme af forespørgslen vedtaget 30/4 85).

Begrundelse

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Skærmterminalerne vælter på anarkistisk vis ind over kontorerne i øjeblikket både i den private og i den offentlige sektor. De eksisterende teknologiaftaler formår ikke at dæmme op for udviklingen, der ifølge de få undersøgelser, som er foretaget, især udenlandske undersøgelser, uundgåeligt vil føre til, at der bliver brug for meget mindre arbejdskraft i informationssektoren.

Inden for den administrative sektor, altså inden for kontorområdet, ligger der meget store muligheder for indførelse af informatiksystemer og kontorautomation baseret i

høj grad på skærmterminaler. Med indførelsen af hybridnettet vil indførelsen af elektronisk post være en mulighed, og også funktioner såsom korrespondance på fremmedsprog arbejdes der på at automatisere ved hjælp af oversættelsessystemer.

Udenlandske erfaringer siger, at mellem 20 og 40 pct. af de rutineprægede funktioner vil forsvinde. Det betyder omsat til danske tal mellem 140.000 og 280.000 job.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Jeg har nemmere ved at høre visse medlemmer nede i salen end ordføreren.

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Det betyder omsat til danske tal, at der vil forsvinde mellem 140.000 og 280.000 job, og det er vel at mærke stort set kvindejob.

Det offentlige er langt fremme i udviklingen. For kommunerne har Kommunedata i over halvandet år arbejdet konkret på at udvikle systemer rettet mod kontorautomation. Som led i moderniseringen af den offentlige sektor har regeringen afsat store beløb til anskaffelsen af ny teknologi dels i form af en investeringspulje på 100 mill. kr. årlig, dels i form af en omfattende omdisponeringsreserve på 300 mill. kr. årlig. Institutionerne kan låne penge til indkøb af nyt udstyr fra investeringspuljen. Lånet skal tilbagebetales over 3-5 år ved, at institutionens budget, den såkaldte totalramme, hvert år fratrækkes et beløb svarende til det årlige afdrag. Institutionen vil så være tvunget til at foretage besparelser andetsteds, og det kan næsten kun blive på lønkontoen, det vil sige færre job.

Den ny informationsteknologi åbner også mulighed for hjemmearbejde. Hjemmearbejde bliver kvindearbejde. Kvinden mister på den måde kontakten med sine kolleger. Hjemmearbejdet vil selvfølgelig cementere, at husarbejde er kvindearbejde. Samtidig vil fagbevægelsen blive svækket, lønningerne vil falde. Der vil nødvendigvis blive indbygget sladderhanke i hjemmedatamaterne, således at kvindens arbejdsindsats kan måles og akkordlønningen bliver en realitet.

Endelig rejser skærmene en lang række arbejdsmiljøproblemer, hvis omfang vi slet ikke kan overskue i dag. Sammenhængen mellem skærmterminalarbejde og fosterskader er endnu ikke undersøgt til bunds, men